

INNHOLD

PUBLISERT 10. NOV. 2024 | OPPDATERET 4. MARS 2025

Mennesker i FoU

Forskning og utviklingsarbeid (F&U) bygger på menneskers kunnskap og kompetanse. Dette kapittel handler om de menneskelige ressursene i F&U og analyser løst innført i studentkatalogen til arbeidsmarknad. Først beskrives kapitlet om og arbeiderne i F&U i Norge samlet og etter sektor, og her innleggs blant annet en omfatte av mobilitet. Mangfold blant forskere i akademien får en egen omtale. Deretter tar kapitlet for seg utviklingen i høyere utdanning i Norge og internasjonalt, samt doktorgradsutdanning og rekruttering til forskning i Norge, herunder dimensjoner av forskerutdanningen. Til sist omtaler vi arbeidsmarkedet for høy utdannede. Kapitlet bygger først og fremst på F&U-statistikk og utviklingsstatistikk, men også andre kilder.

Bidragstere:

Hebe Gunnes, SSB

Kristine Langhoff, SSB

Maj-Lisa Lervåg, SS

Geir Nygård, SSE

Bo Sarpebakken, SSB

Kjell Solem Slupphaug, SSB

Espen Solberg, NIFU

Frøydis Sæbø Steine, SSB

Torbjørn Svendsen, SSB

Kaja Wendt, SSB

Eirik Øye, SSB

Figur 83 Totale FoU-årverk og totalt FoU-personale etter sektor. 1970–2022.

Kilde: SSB og NIFU, FoU-statistikk

FøU-årverk og FøU-personale

I dette delkapitlet ser vi nærmere på FoU-personalet i Norge, hvordan de fordeler seg på de forskningsutførende sektorene, hvilke stillinger de har og hvor mange FoU-årsverk dette personalet utfører.

Mer enn to tredjedeler av FoU-personalet er forskere

I 2022 deltok 96 800 personer i FoU i Norge. Av disse var 68 800 forskere eller i faglige stillinger, mens 28 200 var ansatt i teknisk-administrative stillinger. Forskerpersonalet utgjorde dermed 71 prosent av FoU-personalet. I næringslivet deltok om lag 41 200 personer i FoU, samme antall som i universitets- og høyskolesektoren, mens instituttsektoren var betydelig mindre med 14 300. I universitets- og høyskolesektoren utgjorde forskerpersonalet 75 prosent, mens andelen i næringslivet var 69 prosent. Instituttsektoren hadde den laveste andelen forskerpersonalet, 64 prosent, se tabell 3.1a.

Tabell 3.1a Nøkkeltall for FoU-personalet i Norge, 2022.

	FoU-personale	Forskere/ faglig personale	Andel forskere/ faglig personale	FoU-årsverk	FoU-andel ¹	FoU-årsverk forskere/ faglig personale	Føl per
Næringslivet	41 201	28 356	69 %	25 190	61 %	18 403	65
Instituttsektoren	14 288	9 129	64 %	10 361	73 %	7 103	78
Universitets- og høyskolesektoren	41 290	31 117	75 %	18 021	44 %	14 611	47 ²
høyskolesektoren	8 045	5 218	65 %	..	..	..	..
Totalt	96 779	68 602	71 %	53 572	55 %	40 117	56

¹ FoU-andelen, som angir hvor mye av sin arbeidstid en person som deltar i FoU i gjennomsnitt bruker til FoU, finnes ved å dele antall utførte FoU-årsverk på antall FoU-personale.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Det ble utført nærmere 54 000 FoU-årsverk i 2022, hvorav 47 prosent i næringslivet, 19 prosent i instituttsektoren og 34 prosent i universitets- og høyskolesektoren.

Klassifisering av forskere/faglig personale i de ulike sektorene

I universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren klassifiseres FoU-personalet i hhv. forskere/faglig eller teknisk/administrativt på bakgrunn av hvilken stilling de har. I næringslivet har FoU-personalet tidligere blitt klassifisert etter hvorvidt de har høyere grads utdanning eller ikke. Fra 2021 blir FoU-personalet i alle sektorer klassifisert etter stilling eller arbeidsoppgave. Det kan være vanskelig for foretakene å vurdere hvordan FoU-personalet skal klassifiseres, og i mange tilfeller er det uklar grense mellom f.eks. produkt-/prosessutviklere (forskere) og teknisk støttepersonale.

Ser vi antall FOU-travert i sammenheng med antall FOU-personale, kan vi anslå hvor stor andel av sin arbeidstid dette personalet gjennomsnittlig bruker til forskning og utviklingsarbeid (FOU-andel). I 2022 var FOU-andelen blant det totale FOU-personalet om lag 55 prosent. Høyest FOU-andel finner vi ikke overaskende for instituttsektoren, 73 prosent. Forskningsinstituttene har forskning som sin hovedoppgave, men instituttsektoren omfatter også organisasjoner som har forskning som en av flere oppgaver. Blant disse er helseforetakene under universitetssykehusfunksjoner, museer, samt offentlige institusjoner som utfører FOU, men som har annet hovedformål (Folkeløshelseinstitutt, Meteorologisk institutt m.m.). Instituttsektorens forskere brukte om lag 78 prosent av sin arbeidstid til FOU.

Lavest FoU-andel hadde FoU-personalet i universitets- og høgskolesektoren med 44 prosent. Universitetene og høgskolene har tre hovedoppgaver, utdanning, forskning og formidling, og ansetter i stillinger som professor og læreransatte mer enn lag 40 prosent av sin arbeidstid i FoU (Wendt et al. 2021), og om lag like mye til undervisning. Stipendiat, postdoktor og forskere har en betydelig høyere andel FoU-andel, rundt 70 prosent, mens universitets- og høgskolesektorens bruker mer av sin arbeidstid til undervisning og kun rundt 20 prosent til FoU. Forskere/aglig personale, som tilsvare undervisnings-, forsknings- og formidlingspersonale, ved universitetene og høgskolene brukte i gjennomsnitt 47 prosent av arbeidstiden til FoU i 2022. Det er imidlertid til dels store forskjeller mellom institusjoner og fagområder, som ikke adresseres her.

Forholdet mellom FoU-personale og FoU-årsverk

FoU-personale teller antall personer (head count) som deltar i FoU, mens FoU-årsverk (full-time equivalent) angir hvor mange årsverk FoU-personalet bruker til forskning og utviklingsarbeid i FoU. Hvis en person jobber i fullstilling og bruker all sin tid på FoU, utgjør dette 10 FoU-årsverk, mens en person som bruker halvparten av arbeidstiden på FoU, utgjør 0,5 FoU-årsverk. Tilsvarende vil en person som jobber i 50 prosent stilling og bruker 20 prosent av arbeidstiden til FoU, utgjøre 0,1 FoU-årsverk. Personen som utfører mindre enn 0,1 FoU-årsverk inkluderes som hovedregel ikke i FoU-personalet. Både FoU-personale og FoU-årsverk kan deles inn i to hovedgrupper; forskere/faglig personale og teknisk-administrativt personale.

FoU kan noen ganger være den primære funksjonen for ansatte, for eksempel forskere ved et forskningsinstitutt, mens for andre er FoU en av flere arbeidsoppgaver. Løber ved helseforetakene har pasientbehandlingen som primært oppgave, men skal også drive forskning, universitetsproffessorer både underviser og forsker, og konsulenter jobber med ulike typer prosjekter hvor ikke alle er FoU-relaterte. Dersom statistiken kun inkluderer individer hvis primære funksjon i FoU er, vil det undervurdere FoU-innsatsen. Motsatt vil det å inkludere alle som utfører noe FoU overestimere FoU-personalet. De menneskelige ressursene i FoU uttrykkes derfor både i antall personer og årsværk: de to størrelsene gir brukerne utdelt informasjon.

Tidsserier for FoU-personale og FoU-årsverk

Sterk satsing på menneskelige ressurer til FoU

Antall personer som deltok i FoU er mangfoldet i perioden 1970 til 2022, fra 17 000 til 96 700. I 1970 var universitets- og høyskolesektoren den største sektoren med 6 800 personer som deltok i FoU, fulgt av instituttsektoren med 5 600 og næringslivet med 4 500. I løpet av 50 år har det vært en formidabel vekst i FoU-personellet både i næringslivet og universitets- og høyskolesektoren, spesielt etter midten av 1990-tallet.

Veksten i instituttsektoren har vært betydelig mindre enn i de to andre sektorene. Dette skyldes i noen grad forskningspolitikken i Norge, hvor det har vært større satsinger i universitets- og høyskolesektoren enn i instituttsektoren. Veksten i næringslivet har sammenheng med egensatsning, noe som også kan være en medvirkende årsak til at oppdrag fra næringslivet til forskningsinstituttene ikke har økt.

Statistikkgrunnlaget er et resultat både næringene og universitetets og høyskolesektorens innsatser. Blant annet ble de statlige høyskolenes inkludert i FOU-statistikken i 1995, mot tidligere kun distrikthøgskolen. Viser en liten vekt i institusjonstallet på midten av 2000-tallet, da høyskoleforuten universitetssykehusfunksjoner ble inkludert i statistikkgrunnlaget for sektoren. På 2010-tallet fusjonerte forskningsinstituttene Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), NORCE institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), NORCE institutt for by- og regionsforskning (NIBR) og Statens institutt for arbeidsforskning (SFO) med daværende Høgskolen i Oslo og Akershus, mens Oslølandsforskning fusjonerte med Høgskolen i Innlandet, noe som medførte en liten nedgang i antall forskere i institusjonstallet. Tillegg har vært flere fusjoner mellom forskningsinstituttene på 2000-tallet, herunder NBIO og NORCE. Utvaresearch gikk i 2018 fra Universitetet i Bergen til NORCE.

Figur 3.1a FoU-personale i Norge etter sektor, 1970-2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Færre teknisk/administrative stillinger

Sammensetningen av FoU-personalet har endret seg i løpet av disse 50 årene. I 1970 utgjorde forskere/faglig personale under halvparten av FoU-personalet både i næringslivet og i sektorene for helse og sosialtjenester. Fra 1980-tallet har forskerpersonalet vært i flertall. Den endrede sammensetningen av forskerpersonalet i Norge på 1980- og 1990-tallet er sammenfallende med oppbyggingen av norsk doktorgradsutdanning og økt satsing på forskning.

Også antall FoU-årverk har økt betydelig mellom 1970 og 2022, se figur 3.1b. I 1970 ble det utført i underkant av 10 000 FoU-årverk. Instituttsektoren sto for nær 40 prosent av FoU-årverkene dette året, mens næringslivet og universitets- og høyskolesektorene sto for 30 prosent hver. Mens før FoU-årverkene var kraftig i næringslivet utover 1980- og 1990-ene 2000-tallet, når instituttsektoren en topp på begynnelsen av 1990-tallet, før antallet FoU-årverk fikk ned tre 2001. Næringslivet fikk forbi instituttsektoren i antall FoU-årverk i 1995, mens universitets- og høyskolesektoren vokste forbi instituttsektoren i 1999. Veksten i universitets- og høyskolesektoren er moderat, men jevn, fra til begynnelsen av 2000-tallet, før vi ser en kraftig vekst på 2000 og 2010-årene.

Figur 3.1b FoU-åreverk i Norge etter sektor og stillingskategori, 1970-2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

FoU-personale og FoU-årsverk i næringslivet

FoU-årsverk økte mest i tjenestenæringene

Foretakene i næringslivet rapporterte at de ansatte utførte 25 200 FoU-årsverk i 2022, 6 prosent flere enn i 2021 (foretak med minst 10 sysselsatte). Tjenestenæringene hadde størst vekst med 6 prosent, mot 3 prosent vekst i både industri og andre næringer. Tjenestenæringene hadde også størst vekst i antall personer som deltok i FoU (FoU-personale), se figur 3.1c. Det er de tjenesteytende næringer som har mest FoU av de tre hovednæringene.

Figur 3.1a FoU-personale og utførte FoU-årsverk i næringslivet etter foretakenes næring, 2021 og 2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Blant tjenestenæringene var det IT-tjenester, arkitekter og tekniske konsulenter og forskning og utviklingsarbeid som bidro mest til veksten, både for FoU-årsverk og FoU-personale. Agentur- og engroschandell hadde også betydelig bidrag til FoU-personale, men ikke like stor vekst for utførte FoU-årsverk.

I industrien hadde følgende næringer mest bidrag til veksten i utførte FoU-årsverk: elektroteknisk industri, petroleumss-, kulturre- og kjemisk industri og motor/kjøretøylindustri. Industrienæringen med mest FoU, data- og elektronisk industri, hadde derimot like mange FoU-årsverk i 2022 som i 2021.

Færre FoU-årsverk innen utgivelse av programvare og telekommunikasjon

Noen næringer har hatt nedgang i FoU-personale og utførte FoU-årsverk i 2022, deriblant forlagsvirksomhet. Næringen består av både forlagsvirksomhet og utgivelse av programvare. Innen utgivelse av programvare ble det utført 2 100 FoU-årsverk i 2022, en nedgang på 9 prosent. Den delen av næringen som omfatter forlagsvirksomhet hadde tilnærmet uendret nivå.

Telekommunikasjon hadde en nedgang på 25 prosent, og det ble utført litt under 350 FoU-årsverk i 2022. Andre næringer med nedgang er finansiering og forsikring og næringsmiddel- og drikkevareindustri. Maskinindustri har betydelig nedgang i antall personer, men med mindre nedgang i utførte FoU-årsverk.

Forskerårsverk i næringslivet

Tjenestenæringene har høyere andel forskerårsverk enn industrien

Forskere/faglig personale i næringslivet arbeider med produkt- og prosessutvikling, forskning og ledelse innen FoU i varierende grad er det også behov for støttepersonale i form av teknisk/administrativt personale. I FoU-undersøkelsen blir foretakene bedt om å fordele FoU-personale og FoU-årsverk på stillingstype ut fra deres arbeidssoppgaver.

Andelen FoU-årsverk utført av forskere/faglig personale (forskerårsverk) er noe høyere i tjenestenæringene enn i industri og andre næringer. I tjenestenæringene samlet ble det utført litt over 11 500 forskerårsverk i foretak med minst 10 sysselsatte i 2022. Dette utgjorde 75 prosent av alle FoU-årverkene i tjenestenæringene. I industrien var andelen forskerårsverk 71 prosent og i andre næringer var andelen 69 prosent.

I tjenestenæringene økte forskerårsverk mer enn teknisk/administrative årsverk fra 2021 til 2022. I industrien var det vekst i utførte teknisk/administrative årsverk, mens antall forskerårsverk var tilnærmet uendret. Det er verdt å nevne at mange respondenter har problemer med å skille mellom forskere/faglig personale og teknisk/administrativt personale. Dette kan gi noe variasjon i rapporteringen fra år til år.

Stor variasjon i andel forskerårsverk i næringene

Noen næringer har høy andel forskerårsverk. I farmasøytisk industri er 89 prosent av FoU-årverkene utført av forskere/faglig personale. Andelen er nesten like høy i data- og elektronisk industri. Det indikerer at FoU-personale i hovedsak arbeider med produkt- og prosessutvikling og forskning, mens det i mindre grad er behov for teknisk/administrative oppgaver for å støtte produkt/prosessutviklingen eller forskningen.

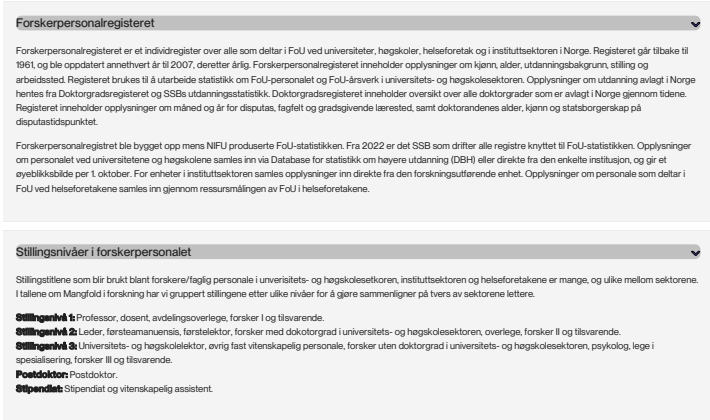
I noen næringer krever FoU-aktiviteten mer teknisk/administrative støttepersonale, og dermed blir andelen forskerårsverk lavere. I følgende næringer utgjorde forskerårsverkene godt under halvparten av FoU-årverkene i 2022: trykking, grafisk industri, trelast- og trevareindustri, annen industri og fiske, fangst og akvakultur. Dette er også næringer med lavere utdanningsnivå for FoU-personale enn i næringslivet samlet.

Høyere andel forskerårsverk blant store enn små foretak

I næringslivet sett under ett er andelen forskerårsverk høyest blant de største foretakene. Foretak med minst 500 sysselsatte rapporterte at 77 prosent av FoU-årverkene var forskerårsverk, mot 69–71 prosent i størrelsesgruppene under 100 sysselsatte. Unntaket er imidlertid foretak med 5–9 sysselsatte, der er det 77 prosent forskerårsverk. I 2021 var andelen forskere i disse små foretakene derimot kun 66 prosent, så fordelingen varierer litt fra år til år. Her kan tallene være påvirket av at sannsynlighetsutvalg øker usikkerheten i tallene.

Stillingsstruktur i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren

For universiteter, høgskoler, forskningsinstitutter og helseforetak har vi detaljert informasjon om sammensetningen av forskerpersonale i SSBs Forskerpersonaleregister. Stillingsstrukturen ved de ulike institusjonstypene sier noe om forskerpersonalets forskerkompetanse, og deres mulighet til å drive FoU-virksomhet.

Figur 3.1d Stillingsstruktur ved universiteter og høgskoler, helseforetak og i instituttsektoren, 2022.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

Stipendiatene utgjør en fjerdedel av forskerpersonalet ved universitetene og høgskolene

Ved universitetene og høgskolene utgjorde ansatte i toppstillingene professor og dosent 18 prosent av forskerpersonalet, mens stillingsgruppe 2, det vil si førsteamanuensis, førstelektor og forskere med doktorgrad, utgjorde 28 prosent. En av fire tilsatte ved disse institusjonene var stipendiat eller vit.sass. i 2022. Postdoktorer utgjorde til sammen 7 prosent av forskerpersonalet. Totalt var det nær 27 500 ansatte ved universiteter og høgskoler i 2022.

Overlegene dominerer blant forskerpersonalet ved helseforetakene

Blant forskerpersonalet ved helseforetakene utgjorde stillingsnivå 2, det vil si overleger og forskere med doktorgrad, den største gruppen med over 60 prosent. Stillingsnivå 1, som består av seniorforskere og avdelingsoverleger, inkludert kliniskjefer, utgjorde 4 prosent av forskerpersonalet i 2022. Leger i spesialisering, eller LIS-leger, sto sammen med psykologer og forskere uten doktorgrad for 16 prosent av forskerpersonalet. Stipendiatene utgjorde en mindre gruppe ved helseforetakene enn ved universitetene og høgskolene med 14 prosent. Postdoktor var den minste personalgruppen, med kun 3 prosent.

Ved helseforetakene deltar i tillegg en stor gruppe støttepersonale i FoU-aktivitetene. Dette dreier seg blant annet om laboratoriepersonale som forskningsteknikere eller ingeniører, sykepleiere og ansatte i terapeutiske stillinger med tilleggutdanning, samt administrativt personale.

Instituttsektoren har flest ansatte i toppstilling

I instituttsektoren utgjorde ansatte i forskerstillinger storparten av forskerpersonalet; nær 90 prosent. Stipendiat og forskningsassistenter utgjorde 8 prosent og postdoktorer 3 prosent. Forskerne i instituttsektoren er delt inn i tre stillingsnivåer, basert på inndelingen ved de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene. Forsker I har forskningskompetanse på professornivå, forsker II har doktorgrad mens forsker III ikke har doktorgrad. Forsker II utgjorde den største gruppen i forskerstilling i 2022 med 42 prosent av det totale forskerpersonalet, fulgt av forsker I med 27 prosent og forsker III med 20 prosent. Instituttsektoren fremstår som den mest topplente av de tre institusjonstypene, med over en fjerdedel av personalet i toppstilling.

Størst andel professorer ved de vitenskapelige høgskolene

Stillingsstrukturen ved universitetene og høgskolene varierer etter institusjonstype, se figur 5. I figuren har vi valgt å vise de fire eldste universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim, for seg. Disse universitetene hadde i 2022 den høyeste andelen stipendiat, forskere og postdoktorer. Over halvparten av de ansatte ved disse lærestedene var tilsatte i stillinger som hovedsakelig er midlertidige. Når hver femte ansatt ved de fire eldste universitetene var professor eller dosent, mens førsteamanuensene utgjorde 15 prosent. Samtidig hadde de fire eldste universitetene den laveste andelen ansatte i lektorstillinger.

Figur 3.1e Stillingsstruktur¹ ved universiteter og høgskoler etter institusjonstype², 2022.

¹ Lektorstilling omfatter førstelektor, universitetslektor og høgskolelektor. Øvrig fast vitenskapelig stilling omfatter faglige ledere som dekan og instituttleder, spesialiststillinger, førstebibliotekarer og universitetsbibliotekarer.

² De fire eldste universitetene består av Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Norges teknologiske og naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. Nye universiteter omfatter Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder, Nord Universitet, OsloMet – storbyuniversitetet og Universitetet i Sørøst-Norge. Vitenskapelige høgskoler inkluderer Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn, Handelshøyskolen BI, Høgskolen i Molde, Kunsthøgskolen i Oslo, Norges Handelshøyskole, Norges idrettshøgskole, Norges musikkhøgskole og VID vitenskapelige høgskole. Øvrige høgskoler omfatter Høgskulen på Vestlandet, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Østfold, Høgskulen i Volda, Samisk Høgskole, Polithøgskolen, Forsvarets høgskole, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), Universitetsstudiene på Svalbard, Høgskolen Kristiania, Dronning Mauds minne høgskole for barnehageledereutdanning, NLA høgskolen, Lovisenberg diakonale høgskole og Oslo Nye Høyskole.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

De seks nyeste universitetene, det vil si NMBU, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder, Nord Universitet, OsloMet og Universitetet i Sørøst-Norge, var litt mindre topplente enn de fire eldste universitetene med 16 prosent av de ansatte i stilling som professor eller dosent, og 24 prosent som førsteamanuensis. Her var hver femte ansatte stipendiat, og hver fjerde i lektorstilling. De nye universitetene har flere profesjonsutdanninger med kortere tradisjon for FoU, og dermed mer undervisningspersonale, enn hva de fire eldste universitetene har, selv om det både ved NTNU og UIT er flere slike profesjonsutdanninger i etterkant av fusjonene i 2016.

Den høyeste andelen ansatte i professor/dosent-stilling i 2022 finner vi ved de vitenskapelige høgskolene. Institusjonstypen har samme andel stipendiat som de nye universitetene, men en litt lavere andel postdoktorer. De vitenskapelige høgskolene er spesialiserte institusjoner, og er mest like universitetene i sammensetning av personalet om vi ser bort i fra rekrutterings- og forskerstillinger.

Lavest professorandel finner vi ved øvrige høgskoler. Disse institusjonene hadde også færrest stipendiat, noe som ikke er overraskende ettersom under halvparten har egen forskerutdanning. Øvrige høgskoler hadde dessuten den høyeste andelen ansatte i lektorstilling. Denne gruppen er svært heterogen, og består av de fem statlige høgskolene sammen med Polithøgskolen, Forsvarets høgskole, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), Universitetsstudiene på Svalbard og flere små og store private høgskoler, med og uten statsstatte. Felles for disse institusjonene er at de er spesialiserte, og har få fagfelt.

Stillingsstrukturen ved universiteter og høgskoler så å si uendret etter strukturreformen

Sammenligner vi stillingsstrukturen ved universitetene og høgskolene i 2022 med situasjonen i 2017, umiddelbart etter gjennomføringen av strukturreformen, finner vi at

forskerpersonalet har økt med 3 700 personer, men at sammensetningen av personalet er tilnærmet uendret. Det har vært en vekst i antall førsteamanuenser og stipendiater, mens det har vært en nedgang i antall høgskoleleerere. Andelen førsteamanuenser og stipendiater øker med ett prosentpoeng i perioden, mens andelen lektorer og høgskoleleerere går tilsvarende ned. Vi ser samtidig at andelen professorer ved nye universiteter og øvrige høgskoler øker, mens den går ned ved de fire eldste universitetene og de vitenskapelige høgskolene. Nedgangen har sammenheng med at eldre professorer nå begynner å gå av med pensjon, og erstattes av yngre førsteamanuenser.

→ Professorer i Norge

Les mer i dette dypdykket.

Mobilitetsmønstre i norsk akademia

Mobilitet blant forskere har lenge vært et sentralt tema, og flere tidligere kartlegginger har belyst dette. NFU-rapporten Attraktive akademiske karrierer? (Frølich et al., 2019) undersøkte mobilitet blant forskere i universitets- og høgskolesektoren og pekte på viktigheten av å fremme attraktive karriereveier innen akademia. Også rapporten International and Sector Mobility in Norway (Iversen et al., 2014) har sett nærmere på mobilitet mellom sektorer, noe som gir et nyttig grunnlag for å forstå dagens mobilitetsmønstre.

Her bygger vi videre på slike studier ved å analysere mobilitetsmønstre i perioden 2012–2022, basert på SSBs forskerpersonaleregister. Akademia omfatter her forskerpersonalet ved universitets- og høgskolesektoren, instituttsektoren og helseforetakene. En person regnes som ansatt i akademia dersom vedkommende er registrert i Forskerpersonaleregisteret ved et universitet eller en høgskole, ved et helseforetak eller i instituttsektoren. Personer som var en del av forskerpersonalet i 2012, har blitt fulgt hvert tredje år frem til 2022 (2015, 2018, 2021 og 2022), noe som gir innsikt i flere mobilitetsmønstre. For personer som ikke er tilstilt i akademia, er opplysninger om hvilken sektor de er tilstilt i hentet fra A-ordningen.

Over halvparten av forskerpersonalet forble i akademia

I figur 3.1f fremgår det at 57 prosent av de som var i akademia i 2012, fortsatt var i akademia i 2022. 12 prosent hadde gått til offentlig sektor utenfor akademia, 8 prosent var i privat sektor, og 9 prosent var i kategorien utlandet/ukjent. 14 prosent var utenfor både akademia, offentlig og privat sektor, og var i en alder som indikerer at de trolig har gått av med pensjon i løpet av lødsperioden.

1 av 6 som forlot akademia, returnerte innen 2022

Blant de som forlot akademia i løpet av perioden og ikke pensjonerer seg, returnerer 17 prosent til akademia innen 2022. Av dem som returnerte, var 55 prosent kvinner og 45 prosent menn. Fordelingen etter verdensdel for de som vendte tilbake viser at 70 prosent var født i Norge, 12 prosent i Europa utenom Norden, og 7 prosent i Asia utenom Vest-Asia.

Flesteparten av de som returnerte, hadde hatt stilling som stipendiat (47 prosent) eller forsker (18 prosent) i 2012. I 2022 fordelte stillingene hos de som har returnert til akademia seg som følger: forsker (29 prosent), førsteamanuensis (21 prosent), professor (8 prosent) og administrativ stilling (8 prosent).

Halvparten av stipendiatene fra 2012 er ikke i akademia i 2022

I 2012 var 18 prosent av forskerpersonalet i stipendiatstilling. Av disse var 51 prosent fortsatt i akademia i 2022, noe som samsvarer med liknende kartlegginger (se for eksempel Indikatorrapporten 2021). 19 prosent var i utlandet eller klassifisert som ukjent. Av de som var stipendiater i 2012, og som var registrert i utlandet i 2022, var 31 prosent født i Norge, 27 prosent fra Europa utenom Norden, og 23 prosent fra Asia utenom Vest-Asia.

16 prosent av de tidligere stipendiatene var ansatt i offentlig sektor i 2022, mens 13 prosent var i privat sektor. Blant de som var stipendiater i 2012 og som fortsatt var i akademia i 2022, ser vi at av disse var 16 prosent blitt førsteamanuensis, 16 prosent forskere, 5 prosent i administrative stillinger, 4 prosent leger som deltar i FoU ved et helseforetak og 4 prosent professorer. De resterende 13 prosentene fordeler seg over en rekke andre stillingstyper i akademia. 31 prosent var ansatt i universitets- og høgskolesektoren, inkludert ved et universitetssykehus, mens 11 prosent var i instituttsektoren.

Forskerkrukkeringsmonitoren, som omtales senere i kapitlet, viser at om lag 20 prosent av de som starter på en doktorgrad ikke har fullført 10 år etter opptak. Kartleggingen av akademiske karrierer som NFU utførte i 2019, viser dessuten at overgangen fra stipendiat/ph.d.-kandidat til ansatt i akademia er en av de kritiske overgangene i et akademisk karriereløp, og at mange stipendiater forlater akademia i denne fasen. Funnene i denne kartleggingen viser til en mangfoldig karrierevei for stipendiater, både de som fullfører og de som ikke gjør det, med en betydelig andel som forlater akademia og søker stillinger i offentlig eller privat sektor eller drar uterlands.

3 av 4 med doktorgrad fra 2007–2012 er fortsatt i akademia

Blant de som avla doktorgrad i perioden 2007–2012, og som var i akademia i 2012, var 73 prosent fortsatt i akademia i 2022. Denne gruppen omfatter de som har fått en fot innenfor akademia etter disputas, og det er derfor ikke overraskende at en betydelig høyere andel av denne gruppen blir værende i akademia enn hva tilfellet var for stipendiatene. I 2022 hadde flest av disse stilling som professor (30 prosent), mens det i 2012 var flest som hadde stilling som forsker (34 prosent), postdoktor (26 prosent), eller førsteamanuensis (23 prosent). At 3 av 4 fortsatt er i akademia viser at de som har oppnådd doktorgrad, spesielt i løpet av de siste fem årene før 2012, ofte fortsetter sine karrierer i akademia.

Figur 3.1f Sektorfordeling¹ i 2022 for forskere/faglig personell, stipendiater og personer som hadde disputert de siste 5 årene før, og som var i akademia i 2012.

¹ Akademia angir at personene fremdeles var tilstilt ved et universitet eller en høgskole, i instituttsektoren eller helseforetak, i 2022. Kategorien pensjonert angir at vedkommende var 67 år eller eldre i 2022 og ikke inngår i øvrige kategorier.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

Analysen av mobilitet innad i akademia viser at 747 personer flyttet fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren og forble der frem til 2022, eller gikk av med pensjon. Dette utgjør rundt 2 prosent av forskerpersonalet i 2012. Samtidig flyttet 733 personer motsatt vei, fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, også rundt 2 prosent av populasjonen. Selv om antall personer som byttet sektor var likt, må disse tallene ses i lys av sektorstørrelsene: universitets- og høgskolesektoren hadde 15 107 forskere/faglig ansatte, mens instituttsektoren hadde 7 665. Dette innebærer at 5 prosent av forskerne i universitets- og høgskolesektoren flyttet til instituttsektoren, mens 10 prosent av forskerne i instituttsektoren flyttet motsatt vei.

Rundt 2 av 5 som bytter fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren, har nylig oppnådd doktorgrad

Blant de som flyttet fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren og forble der til 2022, var kjønnsfordelingen jevn (51 prosent menn, 49 prosent kvinner), og gjennomsnittsalderen ved bytte var 40 år. 64 prosent av disse var født i Norge, mens 16 prosent kom fra Europa utenom Norden, og 7 prosent fra Asia utenom Vest-Asia. 39 prosent hadde fullført doktorgraden 0–3 år før sektorskiftet, mens 49 prosent ikke hadde en nylig avsluttet doktorgrad ved sektorbrytting. 11 prosent hadde ikke oppnådd doktorgrad ved byttet. 61 prosent av de som byttet sektor denne veien, var stipendiater i 2012.

Flesteparten av de som flyttet fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, var forskere i 2012

De som flyttet til universitets- og høgskolesektoren hadde en noe høyere gjennomsnittsalder (48 år) enn de som flyttet fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren, og 75 prosent var født i Norge. Kun 12 prosent byttet sektor innen tre år etter doktorgraden, mens 65 prosent ikke var knyttet til avslutningen av doktorgraden. Dette viser at det er vanligere å gjøre et bytte fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren rundt oppnåelse av doktorgrad sammenlignet med bytte andre veier. 61 prosent av de som gjorde byttet fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, var forskere i 2012.

→ Rekruttering til førsteamanuensis- og professorstilling

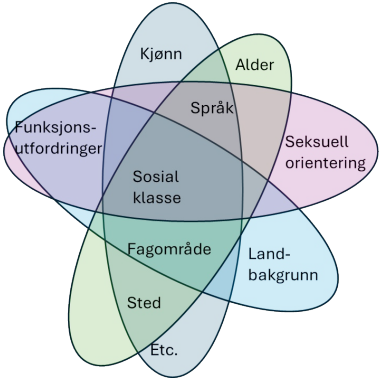
Les mer i dette dypdykket.

Mangfold blant forskere

I dette kapitlet ser vi nærmere på mangfoldet blant FoU-personale i Norge, særlig blant forskere og faglig personale. Figur 3.2a viser ulike aspekter i mangfoldbegrepet, og illustrerer at de kan påvirke hverandre og skape komplekse former for urettferdighet eller privilegier.

Vi vil presentere statistikk med utgangspunkt i flere sentrale aspekter i mangfoldbegrepet. I Norge har vi god statistikk om blant annet kjønnsbalanse, fagområde, alder, landbakgrunn og sosial bakgrunn. Se omtale av tilgjengelig statistikk i en egen faktaboks.

Figur 3.2a Aspekter i mangfoldbegrepet.

Kilde: SSB

Om dataene: Statistikk om mangfold blant forskere

Vi kan følge kjønnsbalansen i universitets- og høgskolesektoren tilbake til 1960-tallet ved hjelp av SSBs statistikk om [forskerpersonale](#). Forskerpersonaleregisteret, som i dag blir driftet av SSB, gir god oversikt over kjønnsbalansen etter stilling og institusjon. Statistikk om forskernes alder er tilgjengelig i registeret fra 1977.

SSB og NFU utarbeidet i 2016 en egen [mangfoldstatistikk](#) som viser i hvilken grad personer med innvandrerbakgrunn er representert blant forskere og faglig personale i norsk akademia, sammenlignet med forskere uten innvandrerbakgrunn. Akademia omfatter her universiteter, høgskoler, helseforetak og forskningsinstitutter. Se [SSBs definisjon av innvandrere](#).

Etnisk mangfold, eller etnisitet, knytter seg til kulturell tilhørighet, og er ikke en klassifisering som benyttes i offisiell norsk statistikk. Dette i motsetning til land som Brasil, og tidligere USA, hvor befolkningen klassifiseres både etter etnisitet og rase.

SSB publiserte i 2024, for første gang, statistikk om [forskerenes sosiale bakgrunn](#) og forskernes statsborgerskap.

Det finnes noe statistikk om språk, men dette er i hovedsak relatert til «output» fra forskning, som publikasjoner og doktorgradsavhandlinger, samt undervisningspråk ved universiteter og høgskoler, se for eksempel [Tilstandrapport for høyere utdanning 2024, kapittel 3.4](#). Statistikk om funksjonsnedsettelse eller seksuelle orientering for forskerpersonalet finnes per i dag ikke.

Initiativ for forskere

Initiativ for forskere

Flere internasjonale initiativer setter søkelys på forskerkarrierer og mangfold i forskning. EU etablerte i år 2000 en politikkagenda for det europeiske forskningsområdet (European Research Area, ERA). ERA har egne tiltakspakker knyttet til reform av forskerverdning, forskerkarrierer og likestilling og inkludering for perioden 2022–2024.

EU-kommisjonen har foreslått en ny plan for ERA – en politikkagenda for ERA for perioden 2025–2027. Norge har vært med på å utvikle tiltakene i planen og vil frem til sommeren 2025 avklare hvilke tiltak Norge skal være med på.

- ERA tiltak 3 om reform av forskervurdering
  - [Coalition for Advancing Research Assessment](#) (CoARA)
- ERA tiltak 4 om karrieropolitikk
  - [Det europeiske rammeverket for forskerkarrierer](#)
  - [ERA Talent Platform](#)
  - [Det europeiske kompetanserammeverket for forskere](#) (ResearchComp)
- ERA-tiltak 5 om likestilling og inkludering
  - [Genderaction](#) (Horisont Europa prosjekt)

Siden 2003 har EU utgitt publikasjon SheFigures hvert tredje år. Her presenteres kjønnsdelt statistikk innenfor en rekke forsknings- og innovasjonsindikatorer for europeiske og andre land. Den siste utgaven [SheFigures 2024](#) utkom i februar 2025 og inneholder blant annet en samleindeks for kjønnsbalanse i EU-landene.

OECD har utviklet et [STIP COMPASS](#) for «equity, diversity and inclusion» (EDI) hvor de har samlet oversikt over «policy instruments» på feltet. Signaler fra den nye administrasjonen i USA om at de ikke lenger støtter tiltak og strategier for EDI og mangfold har ført til at OECD nå er varsomme med hva som skal prioriteres.

OECD er, med støtte fra EU, i ferd med å etablere et globalt observatorium for forsknings- og innovasjonskarrierer (Research and Innovation Careers observatory. [Reico](#)) med en varighet på seks år. Målet er å samle statistikk og analyser om forsknings- og innovasjonskarrierer (FoI). Det første datasettet skal være tilgjengelig andre halvdel av 2025.

Norge deltar i mange av prosessene over og Forskningsrådet støtter forskningsinstitusjonenes arbeid for å bedre kjønnsbalansen i norsk forskning gjennom [BALANSE+](#) (2023–2028).

Kjønnsbalanse blant forskerpersonale i Norge

Kjønnsbalanse og likestilling i norsk akademia har blitt monitort i en årrekke. Norge er i en unik situasjon, i og med at Forskerpersonalsregisteret gir mulighet til å følge utviklingen i universitets- og høyskolesektoren tilbake til 1960-tallet (elektronisk fra 1977). Få land har så lange tidsreiser.

Kif-komiteen

Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning ([Kif-komiteen.kifinfo.no](#)) jobber med problemstillinger knyttet til mangfold, inkludering og trakassering ved høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner. Les mer om [komiteens mandat på kifinfo.no](#).

Kif-komiteen har vært en pådriver for å utarbeide ny statistikk for å belyse problemstillinger som er omfattet av deres mandat. Da Kif-komiteen startet sitt virke i 2004, hadde Norge god [statistikk om kjønnsbalansen](#) ved universiteter og høyskoler, samt i instituttsektoren.

I 2016 utformet SSB og Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), i samarbeid med Kif-komiteen, en mangfoldstatistikk for forskerpersonale i akademia (universiteter, høyskoler, instituttsektoren og forskere i helseforetakene). Mangfoldstatistikken er basert på Forskerpersonalsregisteret og inkluderer i dag opplysninger om innvandringsstatus, landbakgrunn, statsborgerskap og foreldrenes utdanningsnivå for forskerpersonale i akademia.

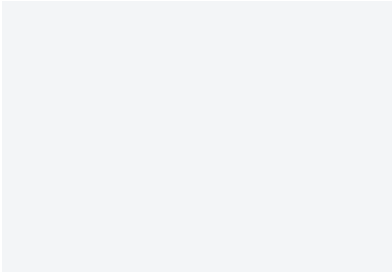
Jevn kjønnsfordeling blant forskerne i akademia

Figur 3.2b viser kvinneandelen blant forskerpersonale i Norge etter sektor fra 1989, som er det første året vi har tall for kvinneandelen i næringslivet. For både universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren har vi tidsreiser for kvinneandelen tilbake til 1960-tallet.

Universitets- og høyskolesektoren har det høyeste antallet kvinnelige forskere blant de tre sektorene, nesten 16 400 personer i 2023. Her er også kvinneandelen høyest, 53 prosent i 2023. Andelen kvinnelige forskere ved universitetene og høyskolene har vokst jevnt over mange år, og vært over 40 prosent siden 2007 og 50 prosent eller mer siden 2018. Kvinnelige forskere har over flere år stått for den største delen av veksten blant forskerpersonale i sektoren. Senere i kapitlet skal vi se nærmere på forskjeller i kjønnsbalansen mellom ulike fag, næringer og stillinger.

I instituttsektoren utgjør kvinnene 47 prosent av forskerpersonale i 2023. Andelen har ligget over 40 prosent siden 2010. Også i instituttsektoren står de kvinnelige forskerne for den største delen av veksten blant forskerpersonale over tid. Lavest andel kvinnelige forskere finner vi i næringslivet, 22 prosent i 2023. Andelen har ligget stabil i overkant av 20 prosent siden 2007, og om utviklingen fortsetter slik er det langt igjen til kjønnsbalanse blant forskerpersonale i næringslivet.

Figur 3.2b Antall kvinner og kvinneandel blant forskere/faglig personale etter sektor, 1989-2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13520

Kjønnsbalanse defineres gjerne som en andel av hvert kjønn mellom 40 og 60 prosent. Flere tiltak er iverksatt for å bedre kjønnsbalansen. Både norske forskningsfinansierer og EU-kommisjonen stiller krav om likestillingsplaner når institusjonene søker om forskningsmidler. Forskningsrådet har gjennom sine programmer BALANSE (2013–2022) og BALANSE+ (2023–2028) støttet forskningsinstitusjonenes arbeid for å bedre kjønnsbalanse og mangfold i norsk forskning.

Kvinnelige forskere er i mindretall innenfor realfagene

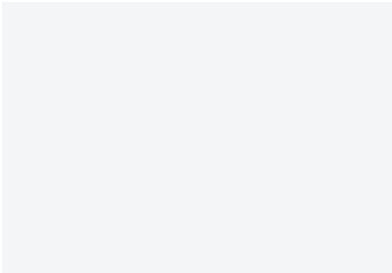
Det er store forskjeller i kjønnsbalansen blant fagområdene. Her ser vi nærmere på forskere/faglig personale i universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren.

Realfagene teknologi og matematikk og naturvitenskap har tradisjonelt vært mannsdominerte fagområder, men andelen kvinnelige forskere øker litt for hvert år. Kvinnene utgjorde 29 prosent av forskerne innenfor teknologi i 2023, og 40 prosent innenfor matematikk og naturvitenskap. Se figur 3.2c.

Innenfor humaniora og kunsthag og samfunnsvitenskap har kjønnsfordelingen vært jevn de siste ti årene, men andelen kvinner øker også her, og i 2023 utgjorde kvinnelige forskere 56 prosent av forskerpersonale innenfor de to fagområdene.

Kvinnene har vært i bertall innenfor medisin og helsefag over lengre tid. Andelen fortsatte å øke i 2023, da 63 prosent av forskerpersonale innenfor medisin og helsefag var kvinner.

Figur 3.2c Antall kvinner blant forskere/faglig personale i universitets- og høyskolesektoren og instituttsektor etter fagområde, 2011-2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13944

Næringene har ulik kjønnsbalanse

I næringslivet var nesten 9 400 kvinner involvert i FoU i 2023 i foretak med minst 10 sysselsatte. Dette utgjorde 22 prosent av FoU-personalet i disse foretakene. Kjønnsbalansen er ganske ulik i de forskjellige enkeltnæringene, særlig innen industrien. Her er det også en blanding av små og store næringer, og næringer med mye og lite FoU.

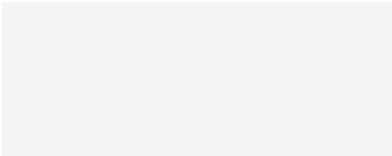
Ser vi nærmere på næringer med mye FoU, er det også betydelig variasjon i andelen kvinner i FoU-personale. Blant næringer med FoU-personale på minst 1 000 personer er kvinneandelen lavest i følgende næringer: *metallvareindustri, data- og elektronikk industri og maskinindustri*. I disse næringene var andelen 11–14 prosent. Dette er også fagområder der kvinneandelen generelt er lav i akademia. Kvinneandelen er høyest i *industri* næringene *næringsmiddel- og drikkevareindustri og petroleums-, kulture- og kjemisk industri*, med henholdsvis 39 og 41 prosent kvinner. Innenfor *gjensidigstende næringer* med FoU-personale på minst 1 000 personer er kvinneandelen høyest innenfor *finansiering og forskning og forskning og utviklingsarbeid*, med 37 prosent kvinner.

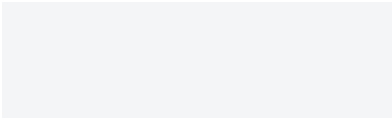
Flere forskere med innvandrerbakgrunn

Norsk akademia er del av et internasjonalt arbeidsmarked der mange rekrutteres fra utlandet. Antall forskere med innvandrerbakgrunn i norsk akademia har økt fra 19 prosent i 2007 til 35 prosent i 2023. Samtidig som andelen øker, har den prosentvis veksten vært noe svakere de siste tre årene sammenlignet med tidligere år, se figur 3.2d. Personer med innvandrerbakgrunn omfatter her innvandrere (utenlandsfødte med to utenlandske foreldre) og norskfødte med innvandrerforeldre. Se [SSBs standard for guppering av personer etter innvandringsbakgrunn](#).

Forskere med innvandrerbakgrunn står for hele veksten i forskerpersonale i akademia fra 2022 til 2023, mens antall forskere uten innvandrerbakgrunn går ned. Norskfødte forskere med innvandrerforeldre utgjør fortsatt en liten andel av forskerpersonale i 2023 (0,7 prosent) og lavere enn den øvrige befolkningen 15–74 år (19 prosent), se SSB tabell 13930 for flere detaljer

Figur 3.2d Forskere/faglig personale etter innvandringskategori og andel med innvandrerbakgrunn, 2007–2023.

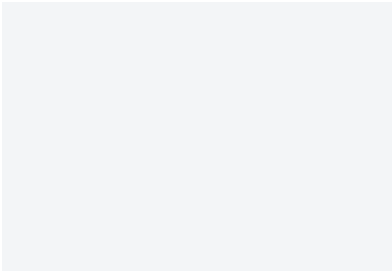

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13920

Høyeest andel forskere med innvandrerbakgrunn ved universitetene og høegskolene

Forskere/faglig personale med innvandrerbakgrunn utgørde 38 prosent av forskerpersonale ved universiteter og høegskoler i 2023, 34 prosent i instituttsektoren og 23 prosent ved helseforetakene. Veksten i andel forskere med innvandrerbakgrunn i akademia har i all hovedsak skjedd ved lærestedene og forskningsinstituttene , se figur 3.2e.

Figur 3.2e Forskere/faglig personal med innvandrerbakgrunn¹ etter sektor. 2007–2023.

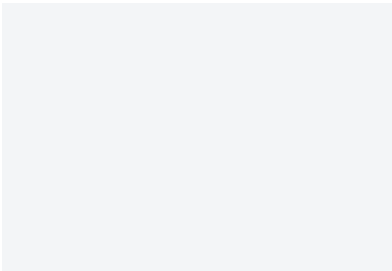
¹Personer med innvandrerbakgrunn inkluderer både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13920

Høilyparten av forskerne innenfor naturvitenskap og teknologi har innvandrerbakgrunn

Fagmiljøer innenfor naturvitenskap og teknologi har den høieste andelen forskere med innvandrerbakgrunn, 51 prosent i 2023. Se figur 3.2f. Innenfor humaniora og kunstfag var andelen forskere med innvandrerbakgrunn 29 prosent, og 26 prosent innenfor medisin og helsefag.

Figur 3.2f Forskere/faglig personale etter innvandringseategori og fagområde, 2023.

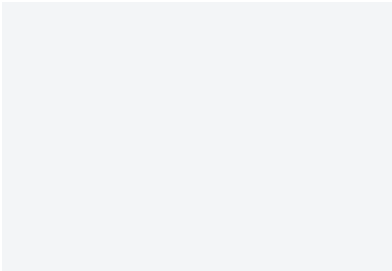

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13921

Fleest norskfødte med innvandrerforeldre innenfor medisin og helsefag

Blant norskfødte forskere i akademia med innvandrerforeldre, har høilyparten en stilling innenfor medisin og helsefag. Andelen er høiest blant kvinnene, se figur 3.2g. Blant de mannlige forskerne er det en høiere andel med stilling innenfor naturvitenskap og teknologi sammenlignet med deres kvinnelige kolleger innenfor alle innvandringseategoriene. Det motsatte gjelder for humaniora og kunstfag, der kvinnene i større grad er representert.

Figur 3.2g Forskere/faglig personale etter fagområde, kjønn og innvandringseategori, 2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Høyeest andel innvandrere blant rekrutteringsstillingene

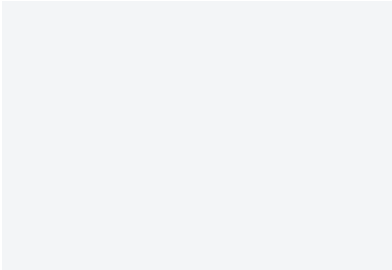
Andelen forskere med innvandrerbakgrunn varierer mellom stillingsnivåene, se figur 3.2h. Rekrutteringsstillingene har den høieste andelen, hele 74 prosent av postdoktorene og 46 prosent av stipendiatene hadde innvandrerbakgrunn i 2023.

Personer med innvandrerbakgrunn omfatter både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Dersom vi holder norskfødte med innvandrerforeldre utenfor, var prosentandelen med innvandrerbakgrunn fortsatt 74 for postdoktorene, men 44 for stipendiatene i 2023. Stipendiatene er stillingsgruppen hvor vi finner flest norskfødte med innvandrerforeldre.

Blant forskerne på stillingsnivå 1 og 2 hadde omløpnt en tredjedel innvandrerbakgrunn. Se hvilke stillinger som inngår i de ulike nivåene i faktaboksen nedenfor. På stillingsnivå 3 hadde kun 17 prosent av forskerne innvandrerbakgrunn i 2023. Det er primært i stillinger hvor det kreves doktorgrad at det er mange internasjonalt mobile forskere, noe som gjenspeiles i en høiere andel innvandrere innenfor disse stillingsgruppene. Stillinger med fokus på undervisning vil i mange fag medføre behov for å beherske norsk eller et annet skandinavisk språk.

Med endringene i [universitets- og høegskoleforskiften \(uoydata.no\)](#), som trådte i kraft 1. august 2024 er det nå knyttet krav om å lære seg norsk til alle faste vitenskapelige stillinger (ikke f.eks. stipendiat og postdoktor-stillinger). Det kan få konsekvenser for rekrutteringen til norske universiteter og høegskoler.

Figur 3.2h Forskere/faglig personale etter innvandringseategori og stillingsnivå, 2023.

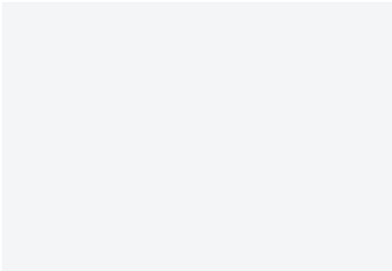
Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13921

Stillingsnivå	
Stillingsnivå	
Stillingstillene som blir brukt blant forskere/faglig personale i universitets- og høegskolesektoren (UoH-sektoren), instituttsektoren og helseforetakene er mange, og ulike mellom sektorene. I tabellene Mangfold i forskning har vi gruppert stillingene etter ulike nivå for å gjøre sammenligninger på tvers av sektorene lettere.	
Stillingsnivå 1:	Professor, dosent, avdelingsoverlege, forsker I og tilsvarende
Stillingsnivå 2:	Leder, førsteamanuensis, førstelektor, forsker med doktorgrad i UoH-sektoren, overlege, forsker II og tilsvarende
Stillingsnivå 3:	Universitets- og høegskolelektor, øvrig fast vitenskapelig personale, forsker uten doktorgrad i UoH-sektoren, psykolog, lege i spesialisering, forsker III og tilsvarende
Postdoktor:	Postdoktor
Stipendiat:	Stipendiat og vitenskapelig assistent

Fleet forskere med innvandrerbakgrunn fra Europa og Asia

Blant forskere med innvandrerbakgrunn har nær 60 prosent bakgrunn fra Europa, 25 prosent fra Asia, 10 prosent fra Amerika og 5 prosent fra Afrika. Det er noen forskjeller mellom fagområdene. Andelen fra Europa er noe høyere innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, mens andelen fra Asia er noe høyere innenfor naturvitenskap og teknologi.

Figur 3.3 Forskere/faglig personale med innvandrerbakgrunn etter fagområde og region for landbakgrunn, 2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13922

Statistisk sentralbyrå publiserer også statistikk over statsborgerskap for forskere/faglig personale i akademien fordelt på verdensdeler og de 20 største landene, se [SSB's statistikkbank, tabell 14500](#). Les mer om innslaget av utenlandske forskere i norsk forskning de siste ti årene i [NIFUs arbeidsnotat «Internasjonal forskingssamarbeid og geopolittikk. En oversikt over Norges internasjonale samarbeid og innværende forskermobilitet»](#).

Stadig flere utenlandske statsborgere i næringslivet

I næringslivet hadde 17 prosent av FoU-personalet med høyere grads utdanning utenlandsk statsborgerskap i 2023. Andelen har økt de siste årene, fra 13 prosent i 2018, og antall personer har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 10 prosent siden 2018. De utenlandske statsborgerne utgjorde 4 700 personer i foretak med minst 10 ansatte i 2023. I tillegg var det 400 personer i foretak med 5-9 ansatte.

Andelen utenlandske statsborgere har økt i flere tjenestenæringer og industri næringer de siste årene. Blant enkelt næringer der FoU-personale med høyere grads utdanning utgjorde minst 500 personer i 2023, har andelen utenlandske statsborgere økt mest i næringene petroleums- kulturarv- og kjemisk industri og agentur- og engrosshandel. I disse næringene har andelen økt med 12 prosentpoeng fra 2018 til 2023. I petroleums- kulturarv- og kjemisk industri var andelen 29 prosent i 2023. Det er derimot næringene IT- tjenester og arkitekter og tekniske konsulent som har størst økning i antall personer. Her var andelen 19 prosent i 2023. Dette er næringene med mest FoU-personale i næringslivet.

Tallene er basert på rapporterte tall fra FoU-undersøkelsen, og det må tas forbehold om at respondentene ikke alltid har informasjon om statsborgerskap. FoU-statistikken for næringslivet kartlegger ikke utenlandsk statsborgerskap blant FoU-personale med lavere grad eller ingen utdanning.

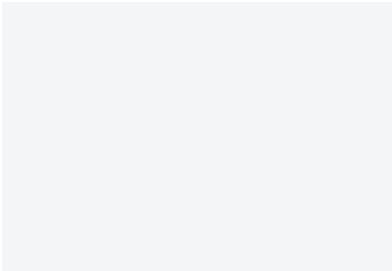
To av tre forskere har akademiker-foreldre

For befolkningen totalt har 32 prosent foreldre med utdanning på universitets- og høgskolenivå i 2023. Blant de med høy utdanning og blant studenter i universitets- og høgskoleutdanning er andelen høyere, henholdsvis 46 prosent og 61 prosent. Blant forskere/faglig personale i akademien er andelen enda høyere, hele 66 prosent har foreldre med utdanning på universitets- og høgskolenivå.

I disse tallene er personer der vi mangler opplysninger om foreldrenes utdanningsnivå holdt utenfor. Det gjelder hele 33 prosent av forskere/faglig personale i akademien og tilsvarende andelen med utenlandsk landbakgrunn. I tidsbruksundersøkelsen til det vitenskapelige personalet for 2024–2025 spør vi ikke-norske statsborgere om deres foreldres utdanningsnivå. Dette vil kunne gi ny innikt om internasjonale forskeres sosiale bakgrunn.

Figur 3.2 viser at andelen med foreldre som har videregående utdanning og grunnskoleutdanning synker. Kategorien som vokser mest er de vi ikke har registeropplysninger om, det vil si de internasjonale forskerne. Andelen med foreldre som har høyere utdanning øker, særlig der foreldrene har kort høyere utdanning (til og med fire år).

Figur 3.2 Forskere/faglig personale etter foreldrenes utdanningsnivå i universitets- og høgskolesektoren og helseutsektoren, 2012–2023.

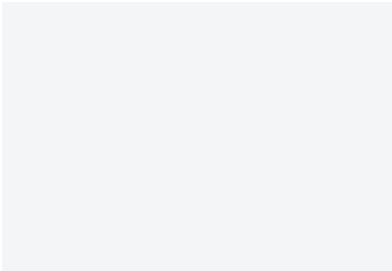

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 14279

Høyt utdanningsnivå blant foreldrene til de yngste forskerne

Vi ser et tydelig mønster for forskernes sosiale bakgrunn blant ulike aldersgrupper. De yngste forskerne har den høyeste andelen foreldre med høyere utdanning (kort eller lang), se figur 3.2k. I aldersgruppen under 30 år gjelder dette 82 prosent av forskerne, og blant forskerne mellom 30 og 39 år har 77 prosent foreldre med høyere utdanning i 2023. Her ser vi bort fra forskere der vi mangler registeropplysninger. For de eldste aldersgruppene, 60 år eller eldre, er andelen med høyere utdannede foreldre 49 prosent i 2023. Dette er i tråd med den generelle samfunnsutviklingen der utdanningsnivået øker i befolkningen.

Figur 3.2k Andel med foreldre med høyere utdanning (kort og lang) etter aldersgruppe¹, 2012, 2016, 2020 og 2023.

¹Personer uten opplysning om foreldrenes utdanningsnivå inngår ikke i tallene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 14280

Sosial bakgrunn

Foreldrenes utdanningsnivå er et mål på sosial bakgrunn som er brukt i flere sammenhenger i SSB. Indikatoren avgjøres av det høyeste fullførte utdanningsnivået hos enten mor, far eller begge når personen er 16 år.

Lang høyere utdanning: Utdanning på universitets- og høgskolenivå med en varighet på mer enn 4 år.

Kort høyere utdanning: Utdanning på universitets- og høgskolenivå med en varighet på inntil 4 år.

Videregående utdanning: Utdanning på videregående nivå, inkludert fagskole.

Grunnskoleutdanning: Utdanning på grunnskolenivå.

Uoppgitt: Foreldrene har ikke kjent verdi for utdanningsnivå.

Nær 40 prosent av professorene er 60 år eller eldre

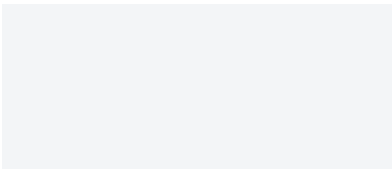
Aldersstatistikken forteller om demografien i forskerpopulasjonen og kan for eksempel brukes til å si noe om fremtidig rekrutteringsbehov. Tall for 2023 viser at 38 prosent av professorene er 60 år eller eldre, og like mange er i aldersgruppen 50–59 år. Se figur 3.2l. Andelen professorer som er 60 år eller eldre har vært relativt stabil rundt 40 prosent de siste 10 årene.

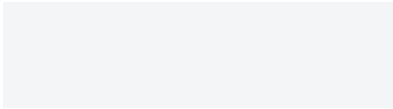
Blant førsteamanuensene og førstelektorene er flertallet mellom 40 og 49 år gamle. Det samme gjelder for universitets- og høgskolelektorene, men her er fordelingen jevnere mellom aldersgruppene, og nesten like mange er mellom 30–39 år og 50–59 år.

Leger og psykologer har omtrent samme aldersprofil som førsteamanuens og førstelektorer, men det er litt færre av dem. Blant ansatte i forskerstilling, som her også inkluderer forskere ved universitetssykehusene, er en tredjedel i aldersgruppen 30 til 39 år og like mange mellom 40 og 49 år.

Stipendiatene og de vitenskapelige assistentene er den yngste aldersgruppen. 36 prosent er under 30 år, og nesten halvparten er mellom 30–39 år. Postdoktorene er nest yngst, nesten tre fjerdedeler er i aldersgruppen 30–39 år.

Figur 3.2l Aldersfordeling i universitets- og høgskolesektoren etter stilling¹, 2023.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

[†]Forskerpersonale i universitets- og høyskolesektoren, inkludert helseforetak med universitetssykehusfunksjon. Øvrig faglig personale omfatter faglige ledere som dekan og instituttleder, spesialstillinger og første- og universitetsbibliotekarere.

Generasjonsklyfte på gang

Aldersstatistikken viser at professorene og dosentene i Norge er gamle. Andelen som er 60 år eller eldre har ligget stabilt rundt 40 prosent de siste 10 årene, men med en liten nedgang i 2021, 2022 (39 prosent) og 2023 (38 prosent). Mer enn tre fjerdedeler av professorene og dosentene er 50 år eller eldre.

Førsteamanuensene og førstelektorene som etter hvert erstatter professorene og dosentene, er betydelig yngre. I 2023 var 17 prosent i den eldste aldersgruppen, 60 år eller eldre. Ti år tidligere var andelen 25 prosent. Andelen eldre førsteamanuensere og førstelektorer har altså gått ned de siste 10 årene. Personer i stillingskategorien forskere er betydelig yngre. I 2023 var 11 prosent av forskerne i den eldste aldersgruppen, mens 31 prosent var 50 år eller eldre.

Dette viser likevel bare deler av fremtidsutsiktene da norsk akademia er en del av et internasjonalt arbeidsmarked. Som tidligere vist, kommer en økende del av forskerpersonale ved norske forskningsinstitusjoner fra andre land. Derfor er det også viktig å se på forventet avgang i toppstillingene, i tillegg til demografien blant de yngre forskerne, ettersom disse bare utgjør en del av potensielle erstattere.

Utdanning

Søkere

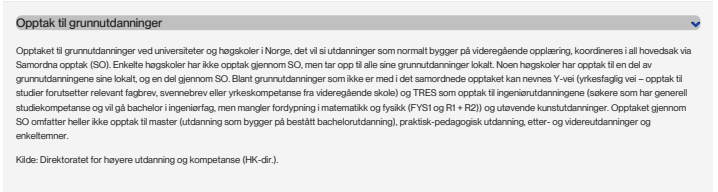
141 000 søkere i 2024

I både 2020 og 2021 var det rekordhøye søkertall i hovedopptaket til universiteter og høyskoler gjennom Samordna opptak. Søkerallene falt kraftig i 2022 og stabiliserte seg med en liten økning i 2023, som fortsatte i 2024. I 2024 så vi en økning på 5 prosent, med totalt 141 000 søkere (se også Tabell 2.1 i [Samordna opptaks publisasjon fra hovedopptaket 2024](#)). Selv om søkerallene for 2024 ikke når nivået fra 2020 og 2021, er det første gang de er høyere enn i 2019, som regnes som det siste normalåret før den kraftige økningen i søkertall uløst av koronapandemien.

Til tross for endringene i antall søkere, har kjønnsbalansen holdt seg stabil de siste 10 årene. Siden 2021 har kvinneandelen av søkerne til universitets- og høyskoleutdanning i Norge vært på 60 prosent. Dette er en liten økning i forhold til 2014, hvor andelen kvinnelige søkere lå på 59 prosent (se figur 3.3a).

Figur 3.3a Søkere til universitets- og høyskoleutdanning i Norge etter kjønn, 2014–2023.

Kilde: Samordna opptak, søkertall fra hovedopptaket 2014–2024

Flest søkere til helsefagene

Det mest populære utdanningsområdet for førstevalgssøkere i 2024 var helsefagene, etterfulgt av økonomi og administrasjon. Se kapittel 3.1 i [Samordna opptaks publisasjon fra hovedopptaket for en detalert gjennomgang av søkertall til ulike utdanningsområder](#). I Figur 3.3b vises antall førstevalgssøkere til i hovedopptaket for 2023 og 2024.

Figur 3.3b Antall søkere med førstevalg til utdanningsområder, 2014–2024.

Kilde: Samordna opptak, søkertall fra hovedopptaket 2014–2024

Færre søkere til samfunnsvitlige utdanninger

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning understreker viktigheten av at utdanningstilbudet skal møte både samfunnets kompetansebehov og studentenes etterspørsel (Meld. St. 5 (2022–2023), s. 66). I denne sammenhengens pekes det på at «høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning» er et sentralt mål for å sikre samfunnets fremtidige kompetansebehov.

Flere sektorer i arbeidslivet opplever nå knapphet på kvalifisert arbeidskraft, samtidig som vi står overfor en aldrende befolkning. Dette forsterker behovet for å prioritere utdanning som er arbeidsrelevante og etterspurt av både arbeidsgivere og arbeidstakere. Regjeringen trekker spesielt fram profesjonsutdanninger og andre arbeidsorienterte utdanninger som viktige for samfunnsutviklingen. Blant disse er lærerutdanninger, ingeniørutdanninger, samt helse- og sosialutdanninger fremhevet som nøkkelområder for fremtiden.

Av disse tre utdanningsområdene er det imidlertid kun ingeniørutdanningene som har hatt en positiv utvikling i antall søkere de siste årene. Både lærerutdanningene og helsefagutdanningene har sett en nedgang i søkerallene, til tross for et økende behov for kompetanse innen disse fagområdene.

Søkere til helsefagene

Til tross for rekordhøye totale søkertall til universitet- og høyskoleutdanninger i 2020 og 2021, finner vi de høyeste søkerallene for helsefagutdanningene i 2018, med nesten 40 000 førstevalgssøkere til fagfeltet. Blant mulige årsaker til dette, er innføringen av karakterkrav i matematikk for opptak til sykepleierutdanningen i 2019. For som figur 3.3c viser, gikk antallet førstevalgssøkere til sykepleierutdanningen ned med 3000 fra 2018 til 2019, mens den samlede nedgangen for helsefagutdanningene var 2000. I 2024 ser vi imidlertid en oppgang på over 6 prosent sammenlignet med 2023, med totalt 32 000 søkere i 2024.

Fra av fem søkere til helsefag er kvinner

I likhet med kjønnsandelen i de totale søkerallene har kjønnsfordelingen blant søkere til helsefagutdanningene holdt seg stabil de siste 10 årene. De siste 10 årene har nesten 80 prosent av søkerne til helsefagene har vært kvinner. I 2024 utgjorde kvinner 77 prosent av søkerne til helsefag. Denne andelen er betydelig høyere enn kvinneandelen blant søkere til høyere utdanning generelt, hvor kvinner utgjør 60 prosent. Helsefagene har den største kjønnsforskjellen av alle utdanningsområder i Norge.

Figur 3.3c Førstevalgssøkere til helsefagstudier, 2014–2024.

Kilde: Samordna opptak, søkertall fra hovedopptaket 2014–2024

Fiere søkere til sykepleie enn i 2023

Søknadsmengstrene til helsefagene preges av store svingninger. Sykepleierutdanningen er den største studietretningen innenfor helsefagene, og har stor innvirkning på den overordnede trenden. I 2017 var sykepleierutdanningen den mest populære utdanningen i landet. I 2019 var det en stor nedgang i antall førstevalgssøkere til sykepleiestudiene. Nedgangen fortsatte i 2022 og 2023, med henholdsvis 22 og 12 prosent færre søkere. Totalt sett var det 7 000 færre søkere til sykepleierutdanningene i 2023, sammenlignet med 2018. I 2024 ser vi imidlertid for første gang siden 2020 en økning i søkerallene, med en oppgang på over 11 prosent til 9 000 førstevalgssøkere. I likhet med fagfeltet som helhet har det vært en stor overvekt av kvinner. De siste 10 årene har kvinner stått for mellom 84 og 87 prosent av søkerne til sykepleieutdanningene.

Figur 3.3d Førstevalgssøkere til sykepleie etter kjønn, 2014–2024.

Kilde: Samordna opptak, søkertall fra hovedopptaket 2014–2024

Stabil utvikling i antall søkere til media

Mediutdanningene opplevde en jevn oppgang i antall søkere mellom 2014 og 2020, som deretter gikk gradvis nedover frem til 2023. I 2024 ser vi igjen en liten økning på 8 prosent, med totalt 3 650 førstevalgssøkere.

Lærerutdanningene: Færre søker lærerutdanning enn i 2014

Variasjonen i tilgangen til lærere i grunnskolen er betydelig på tvers av norske kommuner, med den største lærermangelen i distriktene og i Nord-Norge (Regjeringen, 2024). Mens flere deler av landet opplever en mangel på lærere, har lærerutdanningene samtidig opplevd en av de største nedgangene i antall søkere de siste årene. I 2014 var det totalt 11 000 førstevalgssøkere til lærerutdanningene i Norge. Fra 2014 til 2019 økte antallet søkere til 14 000. Deretter fulgte en nedgang på 12 prosent fra 2019 til 2021, tross en generell økning i søkerallene til høyere utdanning i perioden. Denne nedgangen fortsatte parallelt med den nasjonale nedgangen i søkertall til høyere utdanning. For mellom 2021 og 2023 sank søkerallene med 30 prosent til 8 600 førstevalgssøkere til lærerutdanningene. I motsetning til andre fagområder, som viste en økning i søkertall i 2024, fortsatte nedgangen for lærerutdanningene. I 2024 var det bare 8 100 søkere.

Dette skjeddte til tross for at 35 lærerutdanninger høsten 2024 fikk fjernet sine karakterkrav (Pressemelding Regjeringen, 2024).

Dette er de laveste søkerallene for lærerutdanningene på over 10 år. Sammenlignet med 2014 har søkerallene sunket med 23 prosent, noe som tilsvarer 3 000 færre førstevalgssøkere.

Lik kjønnsfordelingen for de totale søkerallene, har kjønnsfordelingen blant søkere til lærerutdanningene holdt seg stabil. Kvinnelige søkere har vært tydelig overrepresentert gjennom hele perioden. I 2024 utgjorde kvinner 69 prosent av søkerne til lærerutdanninger.

Sammenlignet med de 60 prosent kvinnene blant søkere til høyere utdanning generelt, var kvinneandelen i lærerutdanningene 9 prosentpoeng høyere. Dette er da ikke bare en overvekt i forhold til den norske befolkningen, men også i forhold til søkere til høyere utdanning generelt.

Barnehagelærere

Studier for barnehagelærere har vært det mest populære studiet innenfor lærerutdanningene de siste 10 årene. Liket med den generelle trenden opplevde barnehagelærerutdanningene en topp i 2019, med 4 600 førstevalgssøkere. I 2020 og 2021 opplevde barnehagelærerutdanningene en nedgang på 10 prosent, som er noe mindre enn nedgangen på 12 prosent for lærerutdanningene. Derimot var nedgangen for barnehagelærerutdanningene mellom 2021 og 2024 større enn nedgangen for resten av lærerutdanningene i perioden. Sammenlignet med 2021 har antall førstevalgssøkere sunket med 39 prosent, sammenlignet med 34 prosent for lærerutdanningene som helhet.

Halvparten av mange søkere til grunnskolelærerutdanning som i 2015

Det har vært en tilsvarende utvikling i søkerallene for grunnskolelærerutdanning for både 1–7. trinn og 5–10. trinn. I 2014 hadde de to retringene nesten identiske søkertall med 2 400 søkere. Etter en liten økning i 2015, opplevde begge retringene en nedgang i 2017, men nedgangen var størst for 1–7.-trinn. Som for lærerutdanningene generelt, nådde begge retringene en topp i 2018 og 2019. Fra 2019 falt søkerallene betydelig. I 2024 hadde 1–7. trinn færre enn 1 700 søkere – en reduksjon på 30 prosent siden 2014. For 5–10. trinn var nedgangen enda større, hvor det i 2024 kun var 1 100 søkere, som er mindre enn halvparten av antallet i 2014.

Lektorutdanningene

Som andre lærerutdanninger, opplevde lektorutdanningene en nedgang i søkertall fra 2014 til 2024. I 2014 var det 1 800 søkere til lektorutdanningene, sammenlignet med 1 500 i 2024. Dette tilsvarer en nedgang på 14 prosent. Dette er imidlertid mindre enn nedgangen for lærerutdanningene generelt sett. I 2014 utgjorde lektorutdanningene 16 prosent av søknadene til lærerutdanningene, mens denne andelen økte til 18 prosent i 2024. Det betyr at lektorutdanningene har blitt mer populære i forhold til de andre lærerutdanningene i denne perioden.

Yrkesfaglærerutdanningene

Yrkesfaglærerutdanningene er et av de mindre områdene innen lærerutdanningene, og har hatt en utypisk utvikling sammenlignet med de øvrige studietretningene i fagfeltet. I 2014 var det 400 søkere til yrkesfaglærerutdanningene, mens tallet i 2024 hadde økt til over 500. Dette gjør yrkesfaglærerutdanningene til den eneste lærerutdanning som hadde flere søkere i 2024 enn i 2014.

I likhet med de andre lærerutdanningene hadde yrkesfaglærerutdanningene en økning i søkertall i 2018 og 2019, men i motsetning til de andre retringene opplevde de ikke en nedgang i 2020 og 2021. Faktisk nådde søkerallene for yrkesfaglærerutdanningene en topp i denne perioden, med 550 søkere i 2021 – en økning på 33 prosent sammenlignet med 2014. Etter en nedgang på 14 prosent i 2023, steg søkerallene igjen med 11 prosent i 2024.

Teknologiske fag: Antall kvinnelige søkere øker, men fortsatt flest menn

De teknologiske utdanningene er et av fagområdene med minst variasjon i søkertall. I 2014 var det totalt 81 000 søkere til de teknologiske utdanningene, og i 2024 var det 83 000 søkere.

De teknologiske utdanningene skiller seg ut som et av de få fagområdene med et klart flertall mannlige søkere. Når dette er sagt har kjønnsfordelingen gradvis jevnet seg ut de siste 10 årene. I 2014 var andelen kvinnelige søkere til de teknologiske fagene på 29 prosent, mens den i 2024 var mellom 34 og 35 prosent.

Figur 3.3e Førstevalgsøkere til teknologiske studier, 2014–2024.

Kilde: Samordna opptak, sekertall fra hovedopptaket 2014–2024

Ingeniør- og øvlingenærutdningene

Swilgenærutdningene har sett en nokså jevn utvikling over årene. I 2014 var antallet førstevalgsøkere 5 100, mens det i 2024 var 5 800 søkere.

Studenter

299 000 studenter i 2023

I 2023 var det 299 000 studenter i universitets- og høgskoleutdanning i Norge. Se også Tilstandsrapport for høyere utdanning 2024, figur 1.1.

Dette antallet har økt nokså stabilt de siste 10 årene, og hadde en topp i 2021.

Kjønnsfordelingen har holdt seg stabil i perioden 2000–2023, hvor kvinner utgjorde cirka 60 prosent av studentene i universitets- og høgskoleutdanningene. I figur 3.3f kan vi se utviklingen i antall studenter fra 2000 til 2023, fordelt etter kjønn.

Figur 3.3f Antall studenter i universitets- og høgskoleutdanning etter kjønn, 2000–2023.¹

¹ Personer på doktorgradsprogram er ikke inkludert fra og med 2002.

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Flere studenter i høyere utdanning på høyere nivå

Figur 3.3g viser at andelen studenter som tar utdanninger på høyere nivå har økt med 9 prosentpoeng siden 2014. I 2023 var andelen 34 prosent. Dette viser at flere velger utdanninger med mer enn fire års varighet, som profesjonsstudier og mastergrader. Blant flere mulige årsaker til dette, er omleggingen av grunnskolelærerutdanningen som i 2017 ble 5-årig (Utdanningsforbundet).

Figur 3.3g Studenter på lavere og høyere nivå, 2014–2023.

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Kvinner utgjør en stadig større andel av studenter på høyere nivå

Kvinner utgjør en stadig større andel av studenter på høyere nivå. Fra 2018 til 2023 økte andelen kvinnelige studenter på høyere nivå fra 58 til 62 prosent. I tillegg er kvinner nå overrepresentert på høyere nivå, med en andel som ligger 2 prosentpoeng høyere enn kvinneandelen for alle nivå.

Lavere nivå

Det har vært en gradvis reduksjon i andelen studenter på lavere nivå. Selv om andelen kvinner på høyere nivå har økt, har andelen holdt seg nokså stabil på lavere nivå. Siden 2018 har andelen kvinner holdt seg på 60 prosent.

Geografisk fordeling

NTNU fortsatt størst blant norske studiesteder

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er det største lærestedet i Norge med 43 200 studenter i 2023, hvilket utgjør en betydelig andel av det totale studenttallet i Norge. Universitetet i Oslo (UiO) følger på andreplass med 25 800 studenter, etterfulgt av OsloMet - storbyuniversitetet med 22 400 studenter. Se også utvidet oversikt over [utdanningsinstitusjonenes studenttall fra SSB](#) og Tilstandsrapport for høyere utdanning 2024, [vedlegg 1.3](#) og [vedlegg 1.4](#).

Endringer blant de største lærestedene

En betydelig endring de siste årene har vært Høyskolen Kristiania vekst. Fra 2018 til 2023 økte antallet studenter ved Høyskolen Kristiania fra 8 200 til 14 600. Denne veksten har gjort at Høyskolen Kristiania nå er blant de største lærestedene i Norge, med et studenttall som konkurrerer med de mer tradisjonelle universitetene. Over halvparten av veksten skyldes nettstudium ved Høyskolen Kristiania (HK-dirs oversikt over [studenter som tar nettstudium](#)), og en annen årsak kan være fusjoner og utvidelser av utdanningstilbudet ([HK-dirs oversikt over organisasjonsendringer ved norske utdanningsinstitusjoner](#)).

Figur 3.3h viser hvordan læresteder i universitets- og høgskolesektoren har utviklet seg de siste årene.

Figur 3.3h Antall studenter ved de 10 største universitetene og høgskolene i Norge, 2018–2023.

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Flest studenter i helse-, sosial- og idrettsfag i 2023

I 2023 var helse-, sosial- og idrettsfag det største fagfeltet, med totalt 60 200 studenter. Økonomiske og administrative fag fulgte tett etter, med 58 200 studenter. Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, samt lærerutdanninger og pedagogiske fag var også store fagfelt med henholdsvis 53 600 og 45 900 studenter. I Figur 3.3 vises andelen studenter fordelt på de seks største fagfeltene fra 2000 til 2023. Se også SSBs oversikt over [mest populære studier i Norge](#) og Tilstandsrapport for høyere utdanning 2024.

Figur 3.3i Andel studenter i de største fagfeltene¹, 2000–2023.

¹ Fagfeltene allmenne fag, primærnæringsfag, samferdsels- og sikkerhetsfag og andre fag, samt uoppgitte er ekskluderte fra figuren.

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Helse-, sosial- og idrettsfag

Helse-, sosial- og idrettsfagene har vært blant de største fagfeltene i norsk høyere utdanning de siste årene. Dette fagfeltet har hatt en jevn stigning fra rundt 33 500 studenter i år 2000, med en særlig stor vekst mellom 2014 og 2020. I 2023 var studenttallet i fagfeltet 60 000 – det høyeste registrerte antallet studenter i helse-, sosial- og idrettsfag de siste 24 årene.

Fire av fem studenter innen helse-, sosial- og idrettsfag er kvinner

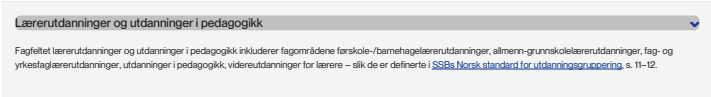
Kvinnandelen blant studenter innen helse-, sosial- og idrettsfag har vært stabil på cirka 80 prosent over de siste 20 årene. Selv om antallet menn i fagfeltet har økt noe – fra 11 000 i 2014 til 12 500 i 2023, har det ikke vært nok til å redusere den markante overvekten av kvinner. Dette gjør helse-, sosial- og idrettsfagene til et av de fagfeltene med størst kjønnsforskjell i norsk høyere utdanning. I Figur 3.3j vises utviklingen i antall studenter og kjønnsfordelingen innen helse-, sosial- og idrettsfag fra 2000 til 2023.

Figur 3.3j Antall studenter og kjønnsfordeling i helse-, sosial- og idrettsfag, 2000–2023.

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Studenter i lærerutdanningen: Nedgang etter toppårene

Lærerutdanningene har opplevd store endringer i antall studenter over de siste 20 årene. I 2014 var det totalt 38 000 studenter i lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk. Antallet økte raskt de følgende årene, og i 2021 nådde studenttallet sitt toppunkt på 51 000 studenter. Deretter begynte en nedgang, som fortsatte til 2023, hvor det var 46 000 studenter i fagfeltet. Til tross for nedgangen i antall studenter, har kjønnsfordelingen vært stabil, men med en overvekt av kvinner. Siden 2014 har andelen kvinner i fagfeltet vært mellom 73–75 prosent.

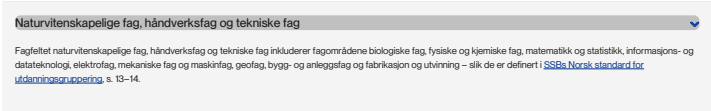
Denne overrepresentasjonen av kvinner i lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk er markant, særlig sammenlignet med søkerne til fagfeltet. I 2014 utgjorde kvinner 75 prosent av studentene, mens kvinneandelen blant søkerne samme år var 68 prosent. Dette er en forskjell på 7 prosentpoeng. I 2023 hadde denne forskjellen minsket til 4 prosentpoeng, hvor 73 prosent av studentene var kvinner, sammenlignet med 69 prosent av søkerne.

Figur 3.3k Utvikling i antall studenter og kjønnsfordelingen i lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, 2000–2023. Antall og prosent

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og teknologiske fag: Flest menn, men kjønnsforskjellen minsker

Antall studenter i fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og teknologiske fag har økt siden årtausskiftet, til 54 000 studenter i 2023. Dette må ses i sammenheng med økningen i den totale studentpopulasjonen.

Selv om menn fortsatt utgjør flertallet i fagfeltet, har andelen kvinnelige studenter økt jevnt de siste ti årene. Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og teknologiske fag har tradisjonelt sett hatt et klart flertall av mannlige studenter. I 2000 utgjorde menn rundt 68 prosent av studentene. Denne fordelingen holdt seg relativt stabil gjennom 2000-tallet – med små endringer frem til 2014, hvorpå det har vært en gradvis økning i andelen kvinner. I 2023 hadde andelen kvinnelige studenter økt til 36 prosent. Selv om andelen kvinnelige studenter har økt, er det fortsatt en tydelig overvekt av menn i disse fagene.

Figur 3.3k Utvikling i antall studenter og kjønnsfordelingen i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, 2000–2023. Antall og prosent

Kilde: SSB, Utdanningsstatistikk

Fullførte utdanninger i Norge

Over 58 000 utdanninger ble fullført studieåret 2022/23

Over tid har antallet fullførte utdanninger på to år eller mer økt betydelig. Dette må ses i sammenheng med antall studenter (se delkapittel om studenter). Sammenlignet med 1993/94 var det 13 800 flere fullførte utdanninger på lavere nivå i studieåret 2022/23 – en økning på 65 prosent. Disse utdanningene inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering](#) s. 10). På høyere nivå – som tilsvarer en utdanning på masternivå etter at bachelor/masterstrukturen ble innført i Norge i 2003 ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering](#) s. 10), var det 16 000 flere – en økning på 279 prosent sammenlignet med 1993/94. Se faktaboks under om fullført utdanning på høyere nivå/masternivå. For omtale av forskermiljøet, se delkapittel 3.4 som anvender Doktorgradsregisteret – som har en noe ulik periodisering av forskerutdanninger enn det som går frem av statistikken for fullførte utdanninger (se [Statistikk om doktorgrader i SSB](#)).

I 2024-utgaven av Indikatorrapporten er det SSBs opplysninger om fullførte universitets- og høyskoleutdanninger ved norske læresteder som benyttes som kilde. Tall på fullførte utdanninger i årets utgave kan avvike noe fra tidligere utgaver – en hovedårsak til ulike tall på fullførte utdanninger vil være ulik periodisering. I Akademikerregisteret var kalenderåret en årgang, mens hos SSB utgjør perioden 1. oktober – 30. september en årgang (studieår).

I studieåret 2012/13 ble det fullført 42 100 utdanninger ved norske universiteter og høyskoler, hvorav 28 700 av utdanningene var på lavere nivå (68 prosent). Ti år senere, ble det i studieåret 2022/23 fullført 58 400 utdanninger, der lavere nivå utgjorde 35 100 (60 prosent) av disse.

I 2012/23 var 11 900 av utdanningene på høyere nivå (28 prosent), mens det i 2022/23 var 21 700 (37 prosent) på høyere nivå ([SSB](#)). Andelen fullførte utdanninger på lavere nivå synker, mens andelen som fullfører på høyere nivå stiger. Det var en økning i antall fullførte utdanninger i 2016/17, som siden ikke nok så jevnt også gjennom pandemirene 2019-2022 ([SSB](#)).

Figur 3.3m Antall fullførte utdanninger ved universiteter og høyskoler i Norge etter utdanningsnivå¹, 1993/94-2022/23

¹ Lavere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år. Høyere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet på mer enn 4 år. Forskerutdanning inkluderer fullførte doktorgrader ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#)).

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utdanningsstatistikk og [label 03824 i statistikkbanken](#).

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning understreker profesjonsutdanninger og andre arbeidsorienterte utdanninger som viktige for samfunnsutviklingen (Meld. St. 5 (2022-2023), s. 67). Blant disse er blant annet lærerutdanninger, utdanninger innen naturvitenskap og helse- og sosialfag sentrale fagfelt.

Figur 3.3n Antall fullførte utdanninger ved universiteter og høyskoler i Norge, etter fagfelt² og utdanningsnivå², 2022/23

² Fagfelt defineres av [SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#). Allmenne fag er ekskluderte, siden det ikke er mulig å oppgi tall fordi kategorien ikke var i bruk da dataene ble samlet inn.

² Lavere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år. Høyere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet på mer enn 4 år ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#)).

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utdanningsstatistikk og [label 03824 i statistikkbanken](#).

Blant de 35 100 fullførte utdanningene på lavere nivå i 2022/23, var det flest som fullførte i fagfeltet helse-, sosial- og idrettsfag (26 prosent). Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag utgjorde 15 prosent, mens lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk utgjorde 14 prosent på lavere nivå i studieåret 2022/23.

På høyere nivå var det 21 700 fullførte utdanninger i 2022/23, hvor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag utgjorde 24 prosent av dem. Deretter er det lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, som utgjorde 18 prosent, mens helse-, sosial- og idrettsfag utgjorde 14 prosent av fullførte utdanninger på høyere nivå i 2022/23. ([SSB](#)).

Innvandrere står for en økende andel av fullførte utdanninger

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning understreker også behovet for mangfoldig deltakelse i utdanning og arbeid for å sikre en demokratisert deltakelse i norsk samfunnsliv, og for å motivke utenforskap (Meld. St. 5 (2022-2023), s. 62).

Stadig flere innvandrere ([11](#)) og norskfødte med innvandrerforeldre ([12](#)) fullfører sine utdanningsgrader. Av de 32 000 fullførte gradene tilbake i studieåret 2000/01 var det 1700 innvandrere (5 prosent) og 100 norskfødte med innvandrerforeldre (0,3 prosent).

I 2022/23 var det – som nevnt – 58 400 fullførte utdanninger, hvor innvandrere utgjorde 7 700 (13 prosent) og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 2 300 (4 prosent) ([SSB](#)). Denne utviklingen må i tillegg ses i sammenheng med utviklingen i antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge ([SSB](#)).

Kvinnerandelen øker blant fullførte utdanninger

Andelen kvinner som fullfører sine utdanninger stiger med årene, både totalt og for samtlige utdanningsnivåer i tidsperioden mellom 1993/94 og 2022/23. Av de 27 500 fullførte utdanningene tilbake i 1993/94, utgjorde kvinner 14 400 (52 prosent). Blant fullførte utdanninger i 2022/23 derimot, ble 35 000 (60 prosent) av de 58 400 utdanningene fullført av kvinner. Blant de 5 700 utdanningene på høyere nivå tilbake i 1993/94 var 2 300 (40 prosent) av dem kvinner, mens kvinner utgjorde 21 400 (61 prosent) av de 35 100 fullførte utdanningene på høyere nivå i 2022/23.

Markant økning i andelen lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk på mastersnivå

I siste 6-års periode er det fagfeltet lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk (se tekstboka) som har økt klart mest ([SSB](#)). Denne økningen må ses i sammenheng med at grunnskolelærerutdanningen ble forenget med ett år i 2017 – fra 4-årig grunnskolelærerutdanning til 5-årig master i grunnskolelærerutdanning ([Utdanningsforbundet](#)). Dermed defineres grunnskolelærerutdanningen også som høyere nivå i [SSBs norsk standard for utdanningsgruppering](#).

I studieåret 1993/94 var 2 prosent av 5 700 utdanninger på høyere nivå i dette fagfeltet, mens fagfeltet i 2022/23 utgjorde 18 prosent – eller 3900 – av de 21 700 fullførte utdanningene på mastersnivå i studieåret ([SSB](#)).

Figur 3.3o Antall fullførte lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk ved universiteter og høyskoler i Norge etter utdanningsnivå^{1,2}, 1993/94-2022/23.

¹ Lavere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år. Høyere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet på mer enn 4 år ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#)).

² Forskerutdanning er ekskludert fra figuren.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utdanningsstatistikk og [label 03824 i statistikkbanken](#).

Blant de 3 900 fullførte lærerutdanningene og utdanninger i pedagogikk på mastersnivå, er det flest kvinner både tilbake i tid og i studieåret 2022/23. I 2022/23 var 2 800 (72 prosent) av de 3 900 som fullførte utdanninger på mastersnivå i fagfeltet kvinner ([SSB](#)). Dette må sees i sammenheng med kjønnsandelen blant søkere og studenter i fagfeltet (se delkapittel om søkere og studenter).

Store kjønnsforskjeller i helse-, sosial- og idrettsfag

På samme måte som i lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, er det også økende antall fullførte mastergrader i fagfeltet helse-, sosial- og idrettsfag (se tekstboka).

Antallet fullførte utdanninger på høyere nivå i helse-, sosial- og idrettsfag har mer enn tredoblet seg fra 1993/94 til 2022/23. Tilbake i 1993/94 var 570 (10 prosent) av 5 700 utdanninger på høyere nivå i dette fagfeltet, mens fagfeltet i 2022/23 utgjorde 3 200 (15 prosent) av 21 700 fullførte utdanninger på høyere nivå i året ([SSB](#)).

Figur 3.3p Antall fullførte utdanninger i helse-, sosial- og idrettsfag ved universiteter og høyskoler i Norge, etter utdanningsnivå^{1,2}, 1993/94-2022/23.

¹ Lavere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år. Høyere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet på mer enn 4 år ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#)).

² Forskerutdanning er ekskludert fra figuren.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utdanningsstatistikk og [label 03824 i statistikkbanken](#).

Likhet med lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, er også kjønnsforskjellen i dette fagfeltet markant på mastersnivå. I perioden mellom 1993/94 og 2022/23 utgjorde kvinner majoriteten av fullførte utdanninger på mastersnivå i helse-, sosial- og idrettsfag. I 2022/23 var andelen kvinner som fullførte utdanninger på mastersnivå i fagfeltet 77 prosent, som har vært nokså stabil de siste 10 årene ([SSB](#)).

Synkende andel fullførte masterutdanninger i naturvitenskapelige fag

I motsetning til de to foregående fagfeltene, synker andelen masterutdannede i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (se tekstboka) med årene. Dette til tross for at fullførte masterutdanninger i dette fagfeltet har mer enn doblet seg i antall mellom studieåret 1993/94 og 2022/23. Tilbake i studieåret 1993/94 var det flest som fullførte masterutdanninger i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (41 prosent) av de totalt 5 700 fullførte utdanningene på høyere nivå. Siden har antallet fullførte utdanninger på mastersnivå økt til 21 700 i studieåret 2022/23, men andelen i fagfeltet har forvirket til fordel for andre fagfelt. I 2022/23 var likevel om lag hver fjerde fullførte masterutdanning i nevnte fagfelt. Dermed utgjorde naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag 5 300 fullførte utdanninger på mastersnivå i studieåret 2022/23 ([SSB](#)).

Figur 3.3q Antall fullførte utdanninger i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag ved universiteter og høyskoler i Norge, etter utdanningsnivå^{1,2}, 1993/94-2022/23.

¹ Lavere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet fra og med 2 år til og med 4 år. Høyere nivå inkluderer fullførte grader med en varighet på mer enn 4 år ([SSBs Norsk standard for utdanningsgruppering, s. 10](#)).

² Forskerutdanning er ekskludert fra figuren.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utdanningsstatistikk og [label 03824 i statistikkbanken](#).

Blant de 5 300 fullførte utdanningene på mastersnivå i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag i 2022/23, var om lag 39 prosent kvinner. Andelen kvinner i fagfeltet har i så måte økt fra 29 prosent i studieåret 1993/94 til å stabilisere seg rundt 38–39 prosent mellom 2017/18 til 2022/23 ([SSB](#)). Dette må også sees i sammenheng med utviklingen i kjønnsandelen blant studenter i fagfeltet (se delkapittel om studenter), som viser at kvinner er overrepresenterte blant fullførte utdanninger sammenlignet med underrepresentasjonen deres i studenttall.

Internasjonal studentmobilitet

I dette kapitlet vil vi se nærmere på studentmobilitet – både de som drar fra Norge for å studere i utlandet, men også de som kommer til Norge for å studere ved norske universiteter og høyskoler. I omtale av internasjonal studentmobilitet skiller vi mellom studenter som tar en hel grad (gradstudenter) i et annet land, og utvekslingsstudenter som omfatter inn- og utreisende studenter på grunnlag av utvekslingsavtaler og kvoteprogram.

Både Kvalitetsmeldingen ([Meld. St. 16 \(2016-2017\)](#)) og Mobilitetsmeldingen ([Meld. St. 7 \(2020-21\)](#)) skiller fast nødvendigheten av internasjonalisering og internasjonalt samarbeid – også gjennom internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning. Et overordnede mål i meldingene er at halvparten av de som avlegger en grad i norsk høyere utdanning skal ha hatt et studieopphold i utlandet.

Antall utvekslingsstudenter fra Norge i utlandet tilbake til normalen

Da pandemien rammet verden og Norge i 2020 ble studentutveksling langt vanskeligere, og antallet studenter fra Norge på utveksling i utlandet gikk fra over 9 500 i 2019 til 4 800 i 2020 og 2 900 i 2021 (figur 3.3r). Allerede i 2022 var antallet utvekslingsstudenter fra Norge i utlandet nesten tilbake til normalen og som før pandemien – med 8 200 studenter. I 2023 var det 9 700 studenter på utveksling i utlandet.

Ulike tall på utvekslingsstudenter fra Norge i utlandet

[I Tilandsrapporten for høyere utdanning 2024](#) finner man et rekordhøyt antall studenter på utveksling fra Norge i 2023. I overkant av 8 000 studenter reiste på utveksling fra Norge. I disse tallene fra [Database for statistikk om høyere utdanning \(DBH\)](#) er kun utvekslingsopphold over tre måneder inkludert.

I dette kapitlet finner vi 9 700 studenter på utveksling fra Norge i 2023 (figur 3.3r). Dette er fordi vi også ser på kortere utvekslingsopphold, det vil si mindre enn tre måneder.

Figur 3.3r. Utreisende utvekslingsstudenter etter varighet og andel kvinner

Kilde: DBH

Vi ser også at andelen kvinner blant de utreisende utvekslingsstudentene har vært mellom 63 og 65 prosent i hele perioden 2014–2023, med ett lite unntak under pandemien i 2021 (57 prosent kvinner). Blant studentene i universitets- og høyskoleutdanning ved norske læresteder har andelen kvinner vært rundt 60 prosent i samme periode ([SSB](#)).

Fleere utvekslingsstudenter kommer til Norge

Det er flere innreisende utvekslingsstudenter til Norge enn det er utreisende utvekslingsstudenter fra Norge. Antall innreisende utvekslingsstudenter er stadig økende. I 2023 var det 11 300 innreisende utvekslingsstudenter i Norge – 1 600 flere enn utreisende utvekslingsstudenter fra Norge. Etter pandemien har det for første gang vært mer enn 10 000 innreisende utvekslingsstudenter årlig til Norge (figur 3.3s).

Figur 3.3s. Innreisende utvekslingsstudenter etter varighet og andel kvinner

Kilde: DBH

Sammenligner man innreisende og utreisende utvekslingsstudenter til og fra Norge er det noen mindre forskjeller.

- Det har vært flere innreisende utvekslingsstudenter til Norge enn det har vært utreisende utvekslingsstudenter fra Norge i hele perioden 2014-2023, med unntak av 2019.
- Innreisende og utreisende utvekslingsstudenter følger samme mønster i møte med pandemi og påfølgende økning i 2022 og 2023.
- Andel kvinner blant de innreisende utvekslingsstudentene har økt fra rundt 55 prosent i 2014 til i overkant av 60 prosent i 2023.
- Blant utreisende utvekslingsstudenter har andelen kvinner vært rundt 64-65 prosent i perioden. Unntaket er pandemåret 2021, hvor andelen kvinner i den svært reduserte mengden utvekslingsstudenter falt til 57 prosent.
- Utreisende utvekslingsstudenter fra Norge (figur 3.3r) tar i større grad enn innreisende utvekslingsstudenter (figur 3.3a) et utvekslingsopphold kortere enn tre måneder.
- Innreisende utvekslingsstudenter (88 prosent) tar i større grad enn utreisende utvekslingsstudenter fra Norge (54 prosent) et utvekslingsopphold på bachelor- eller lavere nivå. Det betyr også at kun 12 prosent av de innreisende utvekslingsstudentene har et utvekslingsopphold på master- eller høyere nivå, mens 46 prosent av de utreisende utvekslingsstudentene fra Norge har et utvekslingsopphold i utlandet på dette nivået.

Færre gradestudenter fra Norge i utlandet

Som nevnt tidligere tar utvekslingsstudentene deler av utdanningen i et annet land, mens gradstudentene tar sikte på å ta en hel utdanning eller grad i et annet land. I studieåret 2023/24 var det 13 500 gradstudenter fra Norge i utlandet. Dette er det laveste antallet gradstudenter i hele perioden (2014/15-2023/24). For ti år siden – i studieåret 2014/15 – var det rundt 17 500 gradstudenter fra Norge i utlandet. Dette tilsier en nedgang på 23 prosent fra 2014/15 til 2023/24 (figur 3).

Mens antall utreisende utvekslingsstudenter ligger på et høyere nivå enn før pandemien, har det altså skjedd en markant nedgang i antall gradstudenter fra Norge i utlandet.

Per 2023/24 er derfor den samlede andelen av studentene fra Norge som tar utveksling eller gradsutdanning i utlandet på 15,3 prosent. Dette er fortsatt et godt stykke unna det kortslåtte målet på 20 prosent (Meld. St. 16. (2016-2017)), og enda lengre unna det overordnede målet om at halvparten av de som avlegger en grad i norsk høyere utdanning skal ha hatt et studieopphold i utlandet.

Figur 3.3i. Gradestudenter fra Norge i utlandet etter kjønn og andel kvinner. Studieårene 2014/15-2023/24

Kilde: Lånekassen

Blant gradstudenter fra Norge i utlandet har det i hele perioden vært en større andel kvinner enn menn. Kjønnfordelingen har holdt seg jevn samtidig som det totale antallet gradstudenter fra Norge i utlandet har gått ned. Det er altså ikke kjønnsrelaterte forklaringer på nedgangen.

Det er derimot skjevheter i kjønnfordelingen blant gradstudentene fra Norge som studerer i ulike land. Mer enn 70 prosent av gradstudentene fra Norge som studerer i Ungarn, Italia og Kina er kvinner. Motsatt består 64 prosent av gradstudentene i Sveits av menn. Dersom det skjer større endringer i vilkår for gradstudenter i enkeltland, kan dette slå ut på den overordnede kjønnfordelingen.

I [Pancrama-strategien 2021-2027](#) – regjeringens strategi for høyere utdannings- og forskningsarbeid med prioriterte land utenfor EU/EOS – er en av hovedprioriteringene å få til god studentmobilitet med sentrale samarbeidsland. I Pancrama 2021-2027 ble strategien utvidet med ytterligere tre land: USA, Canada og Sør-Korea. Fra forrige strategiperiode utgjorde Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika de seks Pancrama-landene.

Regjeringen ønsker spesielt at flere studenter velger å studere i strategisk viktige samarbeidsland, både på delstudier og hele grader. Hesten 2022 ble det gjort endringer i Lånekassen sitt regelverk i form av et ekstra stipend til **utvekslingsstudenter** fra Norge i Brasil, India, Kina, Japan, Sør-Korea og Sør-Afrika for å øke mobiliteten til disse prioriterte samarbeidslandene. Hesten 2024 ble ordningen utvidet til også å gjelde **gradestudenter** fra Norge i disse landene ([Lånekassen](#)).

Norge har tradisjonelt sett hatt et lite antall utvekslings- og gradstudenter fra Norge i disse seks samarbeidslandene (figur 3.3u), og det er for tidlig å si om et ekstra stipend vil få en framtidig effekt i form av flere studenter fra Norge i disse landene.

Figur 3.3u. Grads- og utvekslingsstudenter fra Norge i seks strategisk viktige samarbeidsland. Studieårene 2019/20-2023/24¹

¹ 2019 referer til kalenderåret for utvekslingsstudentene og studieåret 2019/2020 for gradstudentene.

Kilde gradstudenter: Lånekassen

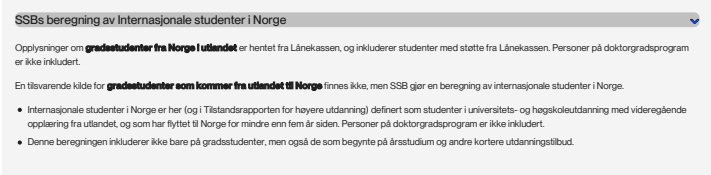
Kilde utvekslingsstudenter: DBH

Færre gradestudenter fra utlandet i Norge

I likhet med gradstudentene fra Norge i utlandet har det også blitt færre gradstudenter fra utlandet som tar utdanning ved norske universiteter og høyskoler. Fra høsten 2023 ble det innført studieavgift for studenter fra land utenfor EOS og Sveits som kom til Norge for å studere. Som en følge av dette har Stortinget gjennom statsbudsjettet for 2023, jf. Prop. 1 S (2022–2023) og Innst. 12 S (2022–2023), redusert bevilgningen til universiteter og høyskoler som følge av en forventet økning i inntekter fra innføringen av studieavgift.

Ved innføringen av studieavgift var det ventet at tallet på internasjonale studenter ville gå ned sammenlignet med i dag, men generelt er ikke studieavgift ansett som et langvarig hinder for den internasjonale studentmobiliteten. Et eksempel er Sverige, som innførte studieavgift for internasjonale studenter fra land utenfor EU/EOS i 2011. Umiddelbart etterpå sank antall internasjonale søkere, men ti år senere hadde tallene nådd samme nivå som før avgiften ble innført (Brytesson og Björjesson, 2019).

Antall gradstudenter fra utlandet til Norge sank markant fra 2022 til 2023, særlig blant studenter fra land som må betale studieavgift. Ved bruk av Statistisk sentralbyrås sin beregning av internasjonale studenter (se tekstsoks nedenfor), var det en nedgang i antall internasjonale studenter på 22 prosent fra 2022 til 2023. Merk at denne beregningen ikke bare ser på gradstudenter, men også de som begynte på årstudium og andre kortere utdannings tilbud. Nedgangen er størst blant internasjonale studenter fra Afrika (-33 prosent), men er også markant for Asia (-28 prosent).

Norge ligger ikke helt i utdanningstoppen

Befolkningens utdanningsnivå brukes ofte som et mål på humankapitalen – et mål på den kunnskapen og de ferdighetene som ligger tilgjengelig i befolkningen og i arbeidstyrken. OECDs (Organisation for Economic Cooperation and Development) publikasjon [«Education at a Glance»](#) presenterer blant annet indikatorer over utdanningsnivået i OECD-landene.

Som et gjennomsnitt for alle OECD-landene hadde 42 prosent av befolkningen i aldersgruppen 25-64 år fullført utdanning på universitets- og høyskolenivå i 2023. 7 prosent hadde kortere universitets- og høyskoleutdanning, 20 prosent med utdanning på bachelor-nivå, 14 prosent hadde fullført på masternivå mens 1 prosent hadde doktorgrad. Norge – med sine 49 prosent – har dermed en høyere andel med utdanning på universitets- og høyskolenivå enn OECD-gjennomsnittet for denne aldersgruppen.

Figur 3.3v. Andel personer 25-64 år med universitets- og høyskoleutdanning som høyeste utdanningsnivå i OECD-land, 2023

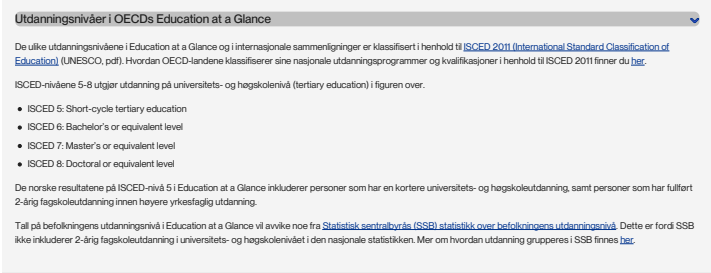
Canada og Sør-Korea: Andel med doktorgrad er inkludert i andel med høyeste utdanning på masternivå.

Japan og Colombia: Andel med master- og doktorgrad er inkludert i andel med høyeste utdanning på bachelornivå.

Norge: Personer med 2-årig fagskoleutdanning som høyeste utdanningsnivå er inkludert i tallene.

Kilde: OECD, Education at a Glance 2024 (tabell A1.1)

Norge ligger ikke helt i utdanningstoppen. 10 andre OECD-land hadde en høyere andel av høyt utdannede voksne enn Norge i 2023. I Canada hadde over 60 prosent av befolkningen 25-64 år fullført utdanning på universitets- og høyskolenivå. I fire andre OECD-land (Japan, Kina, Sør-Korea og Storbritannia) hadde over halvparten utdanning på universitets- og høyskolenivå. Sverige og Norge fulgte på 10. og 11. plass med 49 prosent. Av de øvrige nordiske landene hadde Island 45 prosent, mens Danmark og Finland hadde 43 prosent med høyere utdanning.

Noter:

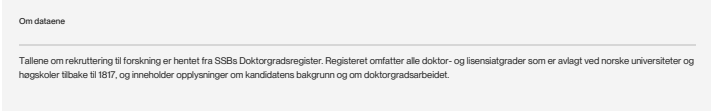
[1] Defineres som utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre – slik de er definerte i [SSBs nye betegnelser om innvandrere](#) og i [SSBs standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn](#).

[2] Defineres som barn født i Norge der begge foreldrene er innvandrere – slik de er definerte i [SSBs nye betegnelser om innvandrere](#) og i [SSBs standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn](#).

Rekruttering til forskning

Avlagte doktorgrader

I dette dekkapittelet ser vi nærmere på avlagte doktorgrader i Norge, særlig doktorgradene som ble tatt i Norge i 2024. Kapittelet belyser også tema som kjønn og statsborgerskap for de som disputerer, samt fagområde for graden og gradsgivende institusjon.

Rekordmange doktorgrader i 2024

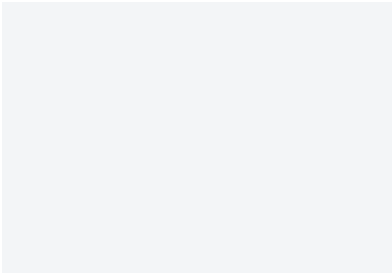
De siste årene har antallet avlagte doktorgrader ligget relativt stabilt rundt 1 600 grader årlig, men i 2024 ser vi en betydelig økning. Se figur 3.4a. Hele 1 850 personer avla en doktorgrad i Norge i 2024. Det er 238 flere enn året før og den største økningen vi har sett på mange år. Flere doktorgrader innenfor fagområdene medisin og helsefag og samfunnsvitenskap bidrar til rekordtall i 2024.

Veksten fra 2023 til 2024 kan ha flere forklaringer. Antallet aktive doktorgradsavtaler økte med over 20 prosent fra 2016 til 2022, derfor er det også naturlig at antallet ferdige

kandidater øker. De høye 2024-tallene kan også ha sammenheng med et etterlep fra pandemien. En undersøkelse fra Stipendiatorganisasjonene i Norge tyder på at mange stipendiatler ble forsinket under pandemien (Tilstandsrapport for høyere utdanning 2025, kapittel 13).

Medisin og helsefag er fortsatt det klart største fagområde i 2024 (30 prosent), deretter følger samfunnsvitenskap (22 prosent), teknologi (19 prosent) og matematikk og naturvitenskap (18 prosent).

Figur 3.4a Avlagte doktorgrader etter fagområde, 2000–2024.

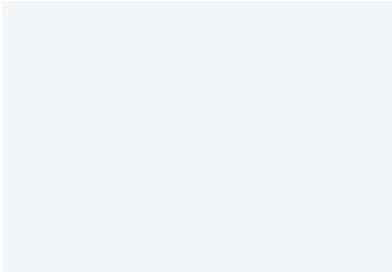

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522.

Jevn kjønnsfordeling blant de nye doktorene

Blant de nye doktorene i 2024 var det 989 kvinner og 861 menn, det tilsvarer en kvinneandel på 53 prosent. Kvinner kom i flertall blant nyutdannede doktorer for første gang i 2014, og siden har det vært god balanse mellom kjønnene når alle fagområder ses samlet.

Figur 3.4b Avlagte doktorgrader etter kjønn. Andel kvinner, 1980–2024.

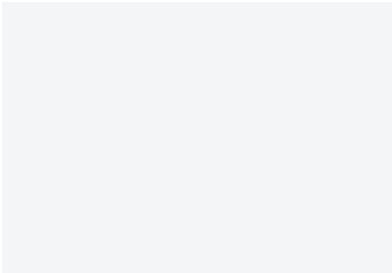
Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522.

Ulik kjønnsbalanse mellom fagområdene

I 2024 ble hele 73 prosent av doktorgradene innenfor teknologi tatt av menn. Samtidig var kvinnedominansen stor innenfor medisn og helsefag og samfunnsvitenskap, med henholdsvis 65 og 64 prosent kvinner, se figur 3.4c.

Det var også betydelig overvekt av kvinner innenfor humaniora og kunstoffag og landbruksfag og veterinærmedisin, men siden disse fagområdene er relativt små vil det her være større svingninger i kjønnsbalansen fra år til år. Kjønnsbalansen var relativt jevn blant de nye doktorene innenfor matematikk og naturvitenskap i 2024.

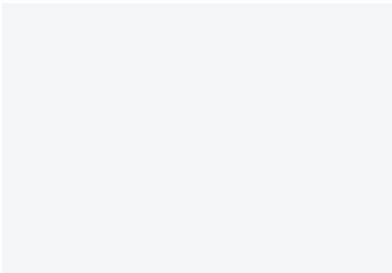
Figur 3.4c Avlagte doktorgrader etter fagområde og kjønn, 2024.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522

Dersom vi utvider tidsperspektivet, som illustrert i figur 3.4d, har kvinner styrket posisjonen innenfor alle fagområder. Siden tusenårsskiftet har økningen vært spesielt stor i medisn og helsefag og samfunnsvitenskap. Innenfor teknologi, som vi har sett fremdeles er svært mannsdominert, har andelen kvinner doblet seg siden 2000, om enn fra et veldig lavt utgangspunkt. Det meste av økningen skjedde de første årene i perioden. Innenfor matematikk og naturvitenskap og humaniora og kunstoffag har kjønnsfordelingen de senere årene variert noe fra år til år.

Figur 3.4d Avlagte doktorgrader etter fagområde. Andel kvinner, 2000–2024.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522

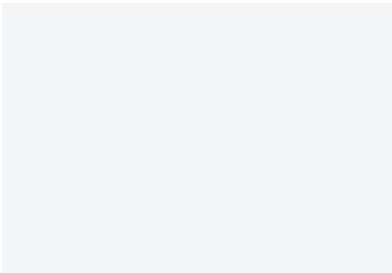
Stabil andel utenlandske statsborgere

Antall utenlandske statsborgere som avlegger doktorgrad i Norge har økt betydelig over tid, se figur 3.4e. Her definerer vi utenlandske statsborgere som personer registrert med et ikke-norsk statsborgerskap på tidspunkt for disputas.

Ved inngangen til 2000-tallet sto utenlandske statsborgere for om lag 10 prosent av doktorgradene. 10 år senere hadde andelen passert 30 prosent, og siden 2018 har andelen utenlandske statsborgere som avlegger doktorgrad i Norge vært stabil rundt 40 prosent. Hele økningen i antall doktorgrader avlagt etter 2008 kan tilskrives flere utenlandske doktorander.

I motsetning til doktorene med norsk statsborgerskap, der kvinnene er i flertall, er de mannlige doktorene i flertall blant de utenlandske statsborgerne. Blant de utenlandske doktorene i 2024 var 54 prosent menn og 46 prosent kvinner. Kjønnsfordelingen blant doktorene med norsk statsborgerskap var 41 prosent menn og 59 prosent kvinner.

Figur 3.4e Avlagte doktorgrader etter statsborgerskap på disputastidspunktet, 1990–2024.

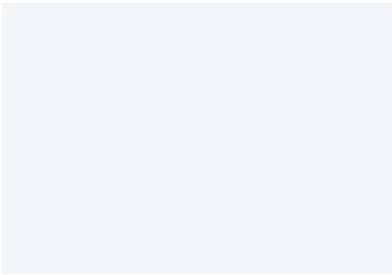
Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522

Utenlandske statsborgere i flertall innenfor teknologi og matematikk og naturvitenskap

Ved tusenårsskiftet var omfanget av utenlandske doktorander relativt moderat i alle fagområder. Siden den gang har internasjonaliseringen i norsk doktorgradsutdanning utviklet seg svært ulikt mellom fagområdene. Siden midten av 2000-tallet har andelen utenlandske doktorander økt betydelig innenfor teknologi og matematikk og naturvitenskap, mens de andre fagområdene har hatt en svakere vekst i andel utenlandske statsborgere. Se figur 3.4f.

Utenlandske statsborgere er i flertall blant de som avlegger en doktorgrad innenfor teknologi og matematikk og naturvitenskap, henholdsvis 65 og 60 prosent i 2024. Andelen var lavere i samfunnsvitenskap (37 prosent), humaniora og kunstfag (32 prosent) og medisin og helsefag (23 prosent) i 2024.

Figur 3.4f Avlagte doktorgrader etter fagområde. Andel avlagt av utenlandske statsborgere, 2000–2024.

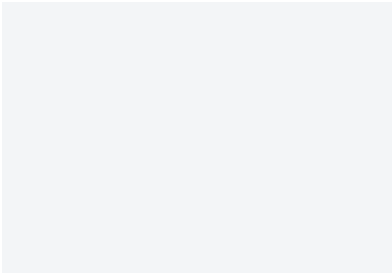

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13522

Flest utenlandske statsborgere fra Europa og Asia

Blant utenlandske statsborgere som avlegger en doktorgrad i Norge, er det flest personer fra Europa og Asia. Dette er også de regionene som har økt mest over tid. Se utviklingen i antall doktorgrader blant de utenlandske statsborgerne etter region for statsborgerskap i figur 3.4g.

Figur 3.4g Doktorgrader avlagt av utenlandske statsborgere etter region, 2000–2024.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13593

De senere årene er det spesielt mange med statsborgerskap fra Tyskland og Kina som har avlagt doktorgrad ved norske læresteder. Se de største landene siste fem år i tabell 3.4a. Tyskland er det største enkeltlandet, 95 personer fra Tyskland avla en doktorgrad i Norge i 2024. Deretter følger Kina, Iran og India.

Tabell 3.4a Doktorgrader etter statsborgerskap, land med flest forekomster, 2020–2024. Antall.

Land for statsborgerskap	2020	2021	2022	2023	2024
Norge	979	904	933	906	1 072
Tyskland	57	65	58	62	95
Kina	58	52	57	49	50
Iran	22	37	33	42	48
India	28	39	25	44	46
Italia	36	32	31	42	33
Sverige	24	31	30	17	27
USA	20	19	26	28	25
Russland	23	15	16	15	24
Danmark	19	21	22	26	22
Andre land	368	386	331	381	408
Totalt	1 634	1 601	1 562	1 612	1 850

Kilde: Statistisk sentralbyrå

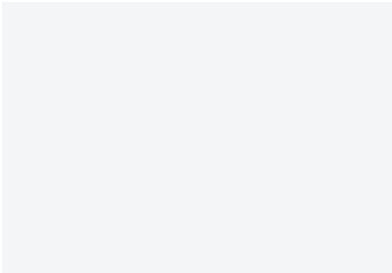
Mindre andel norskspråklige avhandlinger

De aller fleste avhandlinger levert ved norske læresteder er skrevet på engelsk, se figur 3.4h. I perioden 2022–2024 var 94 prosent av avhandlingene engelskspråklige. Doktorgrader i norsk språkdrakt utgjorde i samme periode 6 prosent av avhandlingene.

Sammenlignet med tidligere år har norskandelen sunket. På starten av 1990-tallet ble 15 prosent av avhandlingene skrevet på norsk, 13 prosent på starten av 2000-tallet, og i perioden 2012–2014 var i underkant av 9 prosent av avhandlingene skrevet på norsk.

Økt internasjonalisering kan forklare noe av nedgangen i andel norskspråklige avhandlinger. De fleste utenlandske statsborgere som avlegger en doktorgrad i Norge har et annet morsmål enn norsk, og nesten ingen av disse skriver en norskspråklig avhandling. Dersom vi kun ser på de norske statsborgerne, er andelen norskspråklige avhandlinger til 10 prosent i perioden 2022–2024.

Figur 3.4h Avlagte doktorgrader i utvalgte perioder, etter språket avhandlingene er skrevet på.

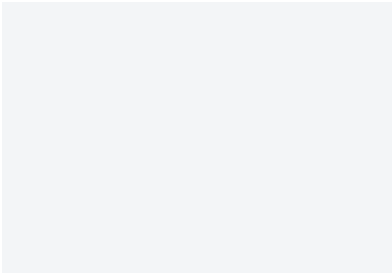
Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13595

Flest norskspråklige avhandlinger innenfor humaniora og kunstfag og samfunnsvitenskap

Det er stor forskjell mellom fagområdene, og norskspråklige avhandlinger forekommer først og fremst innenfor humaniora og kunstfag og samfunnsvitenskap, se figur 3.4i. I perioden 2020 til 2024 var 23 prosent av avhandlingene innenfor humaniora og kunstfag skrevet på norsk, og 18 prosent innenfor samfunnsvitenskap. Innenfor de andre fagområdene utgjør de norskspråklige avhandlingene en svært liten andel.

Samfunnsvitenskap er også det fagområdet med høyest antall norskspråklige avhandlinger, vel 60 prosent av alle norskspråklige avhandlinger skrevet i perioden 2020 til 2024 var innenfor samfunnsvitenskapelige fag.

Figur 3.4i Avlagte doktorgrader 2020–2024, etter fagområde. Antall avhandlinger etter språk, og andel norskspråklige i prosent.

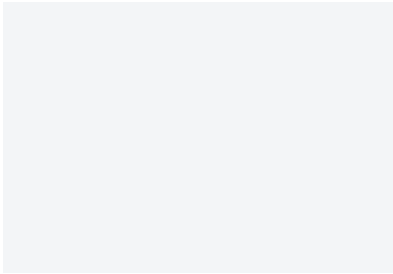
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Stor vekst ved Universitetet i Oslo og NTNU i 2024

De aller fleste doktorgradene blir tatt ved et universitet, 92 prosent i 2024, og blant disse blir et flertall avlagt ved breiddeuniversitetene. Figur 3.4j viser tall for lærestedene for de siste 5 årene. Universitetet i Oslo og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er størst, hele 55 prosent av doktorgradene i 2024 ble avlagt ved disse to institusjonene. Antall avlagte doktorgrader økte også betydelig ved disse to lærestedene fra 2023 til 2024.

Antallet avlagte doktorgrader øker også ved høgskolene fra 2023 til 2024. Blant høgskolene som økte mest finner vi blant annet Høgskulen på Vestlandet og VID vitenskapelige

Figur 3.4j Avlagte doktorgrader etter gradgivende institusjon, 2020–2024.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, tabell 13592

Arbeidsmarkedet for høyt utdannede

Arbeidslivsrelevans

Arbeidslivsrelevans er et sentralt aspekt ved kvalitetsbegrepet i høyere utdanning. Hvordan nyutdannede får brukt kompetansen sin i arbeid- og samfunnslivet er et tema som står høyt på agendene både i Norge og EU. I 2020 ble det fremmet et forslag om et relevant arbeid etter endt studium og arbeidslivsrelevans i studiet skulle inngå som en indikator i finansieringssystemet for høyere utdanning (Utdannings- og forskningskomiteen, 2020), men dette ble av ulike årsaker ikke innført (Kunnskapsdepartementet, 2022). Det er likevel fortsatt bred enighet blant myndigheter, utdanningsinstitusjoner, studenter og arbeidsgivere om at det er viktig å styrke arbeidslivsrelevansen i høyere utdanning.

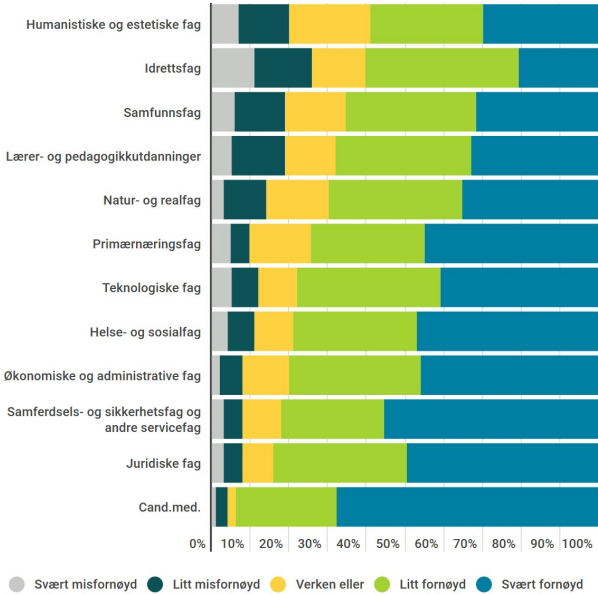
En kilde for å belyse utdanningenes arbeidslivsrelevans er den såkalte kandidatundersøkelsen som gjennomføres av NIFU på oppdrag av Kunnskapsdepartementet. Resultatene som presenteres her baserer seg på vha-lånsundersøkelsen. Det vil si at undersøkelsen er gjennomført omtrent et halvt år etter at masterkandidaten har fullført sin utdanning. Denne vha-lånsundersøkelsen ble distribuert i november 2021 og målgruppen var personer utskrammet i vårensestret (definert som 1. februar til 31. august). Undersøkelsen mottok 4 391 gyldige svar, noe som tilsvarer en svarprosent på 38. Nyutdannede master ved 27 utdanningsinstitusjoner i Norge mottok undersøkelsen. Mer informasjon om undersøkelsen og gjennomføring er tilgjengelig i undersøkelsens dokumentasjonsnotat.

Flertallet av kandidatene er fornøyd med studiets relevans for arbeidslivet

For å se nærmere på problemstillingen knyttet til arbeidslivsrelevans vil vi vise resultater knyttet til spørsmålet: *Dersom du tenker tilbake på ditt studium, hvor fornøyd har du vært med studiets relevans for arbeidslivet?* Figur 1 viser svarfordelingen for de ulike fagfeltene og figuren viser at flertallet av kandidatene svarte at de var litt eller svært fornøyd med studiets relevans for arbeidslivet. Andelen kandidater som var litt eller svært fornøyd er størst for kandidater innen medisin (cand.med.) (93 prosent) og minst for kandidater innen humanistiske fag (61 prosent) og idrettsfag (59 prosent). Det er altså noe variasjon, men på alle fagområder er flertallet av kandidatene fornøyd. I sammenligninger på tvers av fagfelt er det viktig å merke seg at noen utdanninger er særlig utsatte for konkurransevinner, mens andre utdanninger har problemer med å dekke samfunnets behov (Kunnskapsdepartementet, 2022).

Variasjoner i arbeidslivsrelevans på tvers av fagfelt kan skyldes en rekke forhold. Noen utdanninger er mer direkte rettet mot en bestemt yrkeskarriere, slik som profesjonsutdanninger, mens andre utdanninger har et bredere yrkesmessig nedslagsfelt, slik som de generiske utdanningene. Det er også store forskjeller mellom utdanningene i hvilken grad man har kontakt med arbeidslivet, i form av praksis eller prosjektoppgaver, underveis i studiene. Slike forhold kan påvirke hvordan de nyutdannede vurderer arbeidslivsrelevansen av studiene.

Figur 3.5a Studiets arbeidslivsrelevans, svarfordeling etter fagfelt (N = 4328).

Kilde: NIFU

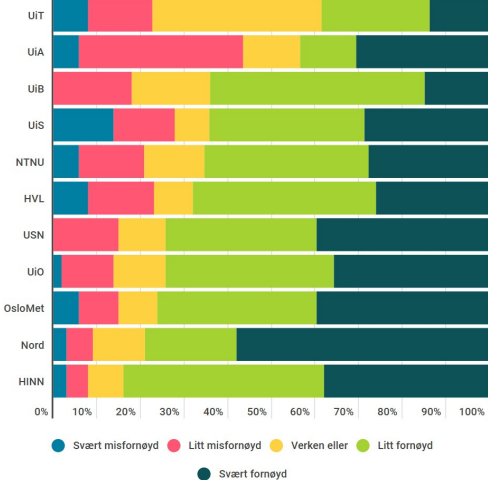
For å se nærmere på variasjon på lærestedsnivå har vi valgt ut to fagfelt: Lærer- og pedagogikkutdanninger og natur- og realfag. Årsaken til at vi har valgt å se nærmere på disse fagfeltene er at de skiller seg fra hverandre siden natur- og realfag er en typisk disiplinutdanning, mens lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk har mer fokus på praksis og yrkesutøvelse. I tillegg representerer de også to ulike vitenskapelige orienteringer, der naturfag er ansett som "hard science" mens lærerutdanning og pedagogikk trekker mer på grunnprinsippene innenfor humaniora og samfunnsvitenskap ansett som "soft science". I tillegg er dette relativt store fagfelt, med respondenter spredt over flere læresteder som gjør sammenligning mulig og hensiktsmessig. Av anonymitetshensyn, og fordi lavt antall respondenter medfører økt grad av usikkerhet rundt funnene, velger vi kun å vise læresteder med minst 30 respondenter.

Stor variasjon i lærer- og pedagogikk-kandidatenes tilfredshet med arbeidslivsrelevans

Figur 3.5b viser fordelingen på tilfredshet med arbeidslivsrelevans etter lærested for kandidatene som ble utskrammet fra lærer- og pedagogikkutdanninger. For de fleste lærestedene var godt over halvparten litt fornøyd eller svært fornøyd med studiets relevans for arbeidslivet. De lærestedene med høyest tilfredshet var Høgskolen i Innlandet, Nord Universitet, OsloMet, Universitetet i Oslo og Universitetet i Sørøst-Norge. Ved disse lærestedene var over 70 prosent av respondentene litt eller svært fornøyd. De lærestedene med lavest tilfredshet var Universitetet i Agder og Universitetet i Tromsø der henholdsvis 44 og 39 prosent var litt eller svært fornøyd. Det er viktig å huske at det er relativt stor usikkerhet knyttet til funnene da det for flere av disse lærestedene bare er snakk om i overkant av 30 respondenter som danner grunnlaget for resultatet.

Resultatene indikerer mulige interessante forskjeller mellom lærer- og pedagogikkutdanninger ved ulike læresteder, men vi har ikke hatt mulighet til å gå nærmere inn på mulige bakterforligende forklaringer i disse analysene. Det finnes en rekke forhold ved studiene, kandidatene og arbeidsmarkedet som kan bidra til slike forskjeller – herunder at studier ved ulike læresteder har ulikt innhold og at det kan være ulike behov i nærområdene til de ulike studiestedene.

Figur 3.5b Studiets arbeidslivsrelevans, svarfordeling for lærer- og pedagogikkutdanninger etter lærested (N = 804).

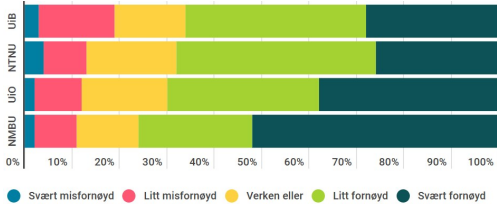

Kilde: NIFU

Små forskjeller i opplevd arbeidsrelevansen blant natur- og reallagskandidater

Figur 3.5c viser hvordan kandidatene som ble uteksaminert fra natur- og reallagsutdanninger svarte etter lærested. I motsetning til lærer- og pedagogikkutdanningen, finner vi her små forskjeller i tilfredshet på tvers av lærestedene. Det er kun 10 prosentpoeng forskjell mellom lærestedet med høyest tilfredshet og lærestedet med lavest tilfredshet. Denne forskjellen er heller ikke statistisk signifikant, så det er ingen tegn til at arbeidsrelevansen for natur- og reallagsutdanninger varierer på tvers av læresteder. En mulig årsak til at det ikke er forskjeller kan være at det kun er de fire gamle universitetene som er representert her.

Figur 3.5c Studiets arbeidsrelevans, overfordeling for natur- og reallag etter lærested (N = 382).

Kilde: NIFU

Det er viktig å påpeke at resultatene bare viser mønstre og tendenser, og vi kan ikke trekke konklusjoner om de bakenforliggende årsakene basert på resultatene som er presentert her. Slike overordnede analyser tar ikke hensyn til andre forhold som kan forklare forskjellene vi finner mellom fagfelt og lærested som fordeling av bakgrunnsvariabler og selvseleksjon blant respondenter. Det er dermed et nyttig utgangspunkt som kan avdekke områder der det kan være behov for å gå mer i dybden for å forstå de observerte forskjellene.

Næringssilvete kompetansebehov

Lettere overgang til arbeidsmarkedet for masterkandidatene

Overgangen fra utdanning til arbeidsmarked for nylig masterutdannede var i 2021 klart lettere enn året før. Det viser tall fra NIFUs halvårsundersøkelse av masterkandidatene. Der arbeidsmarkedet i 2020 var vanskelig for mange som følge av koronapandemien og tilhørende smitteverntiltak, var andelen nyutdannede som var arbeidsledig, undersyssest eller hadde en jobb som samsvarte dårlig med utdanningen i 2021 den laveste observerte de siste ti årene. Fra høsten 2020 til høsten 2021 gikk arbeidsledigheten for de nylig masterutdannede ned med hele 3,3 prosentpoeng, fra 8,5 til 5,2 prosent. Til sammenlikning sank arbeidsledigheten i befolkningen generelt fra 5 prosent i november 2020 til 3,5 prosent i november 2021 (SSB 2022). Det høyere arbeidsledighetsnivået blant nyutdannede masterstudenter sammenlignet med den øvrige befolkningen er en stabil tendens, og henger sammen med at førstnevnte har fått lite tid til å etablere seg på arbeidsmarkedet (Skårén 2019).

Figur 3.5d Prosentandel arbeidsledig, undersyssest og med innholdsmisforhold av arbeidstypen, 2011-2021.

Kilde: NIFU

Av de masterutdannede som var i jobb var det også færre som opplevde mistilpassing mellom arbeid og utdanning. Andelen undersyssest (som har en mindre stilling enn de skulle ønske) falt fra 9,5 prosent i 2020 til 5,8 prosent i 2021. Tilsvarende var det fra 2020 til 2021 en nedgang på 1,2 prosentpoeng i andelen sysselsatte masterkandidater som rapporterte et innholdsmisforhold mellom innholdet i utdanningen og jobben sin. Denne nedgangen er dermed ikke statistisk signifikant. Samlet tyder dermed disse tallene på at det var betydelig enklere for masterkandidatene i 2021 å komme ut i arbeidslivet enn det var for 2020-kullet, og antakelig enklere enn det har vært for kullene det foregående tiåret. Vi påpeker imidlertid på at vi ikke kan skille i hvilken grad bedre arbeidsmarkedssvikt for 2021-kullet enn tidligere år drives av forhold ved kandidatene (og deres utdanning) eller av forhold i arbeidsmarkedet.

Størst nedgang i mistilpassing i humanistiske og estetiske fag

I publikasjonen [Lettere overgang til arbeidslivet med forsk. mastergrad](#) har NIFU beskrevet overgangen fra utdanning til arbeidsmarked for 2021-kullet i mer detalj. Vi oppsummerer her noen av funnene. Den generelle nedgangen i arbeidsledighet og mistilpassing for de masterutdannede maskerer en vesentlig variasjon mellom fagfeltene. Vi finner den største nedgangen (6 prosentpoeng) innen humanistiske og estetiske fag (ned 9,1 prosentpoeng), samfunnsfag (ned 8,7 prosentpoeng), og økonomiske og administrative fag (ned 8,4 prosentpoeng). Teknologiske fag så den svakest nedgangen, på 1,5 prosentpoeng. Til tross for den sterke nedgangen er den samlede mistilpassingen til arbeidslivet likevel størst for nylig masterutdannede i humanistiske og estetiske fag (32,9 prosent), deretter fulgt av natur- og reallag (30,5 prosent). Humanistene rapporterer også størst grad av overutdanning – at de har et høyere utdanningsnivå enn det arbeidsoppgavene i jobben deres tilsier.

Selv om 2021-kullet med nyutdannede masterkandidatene opplevde den letteste overgangen til arbeidsmarkedet på flere år rapporterer likevel en betydelig andel en eller flere former for mistilpassing. Samlet melder 1 av 3 respondenter at de er enten arbeidsledig, undersyssest og/eller i arbeid som ikke samsvarer med innholdet eller nivået i utdanningen. En tredjedel av disse igjen opplever mer enn én form for mistilpassing i jobben sin.

Mistilpassede er mindre tilfreds med jobben

Ikke overraskende er de som opplever mistilpassinger mindre tilfreds med jobben sin enn dem som opplever å ha en jobb tilpasset utdanningen. Mens jobbtilfredsheten blant de «tilpassede» er over 90 prosent, svarer 75 prosent av dem med én type mistilpassing at de er «fornøyd» eller «svært fornøyd» med jobben de har. For dem som opplever mer enn én type mistilpassing svarer kun 40 prosent det samme. Mistilpassing har også sammenheng med bruk av kunnskap og ferdigheter i jobben. Nyutdannede med overutdanning eller innholdsmisforhold svarer i vesentlig mindre grad at de får brukt utdanningen sin i utførelsen av arbeidet. De med flere typer mistilpassing svarer dette i enda større grad. Vi finner også tegn til at særlig dem med flere typer mistilpassinger rapporterer at jobben deres preges av høy arbeidsbelastning, liten grad av autonomi, og lite sosial støtte fra ledere og kollegaer, men forskjellene mellom gruppene er i disse analysene mer usikre statistisk sett.

Figur 3.5e Prosentandelen litt eller svært fornøyd med jobben etter type (misl)tilpassing.

Kilde: NIFU

Samlet tegner det seg et bilde fra analysen om en lettere overgang fra studier til arbeidsmarkedet for nyutdannede masterkandidater. Særlig viser dette igjen i arbeidsledigheten blant denne gruppen, som er den laveste registrert på 10 år. Likevel opplevde fortsatt en betydelig andel – en av tre – en form for mistilpassing til arbeidslivet. Flesteparten av disse hadde jobber der de opplevde at de ikke fikk ønsket stillingsprosent eller at utdanningens nivå eller innhold ikke passet med arbeidsoppgavene. En vesentlig andel (11,1 prosent av de sysselsatte) opplevde to eller alle tre formene for mistilpassing samtidig. Til tross for at denne analysen ikke er egnet til å konkludere om årsakssammenhenger merker vi oss at særlig mange i denne gruppen rapporterer at de trives dårlig i jobben, tiler de får utnyttet ferdighetene sine i liten grad, og opplever høy arbeidsbelastning.

Kilder:

Kunnskapsdepartementet. (2022) [Finansiering av universiteter og høyskoler](#). Kunnskapsdepartementet.

Utdannings- og forskningskomiteen. (2020). [Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Kompetansereformen—Lære hele livet](#) (Innst. 370 S (2019-2020)). Utdannings- og forskningskomiteen.

← Forrige side

Neste side →

Meldinger ved utskriftstidspunkt 28. juni 2025, kl. 15.53 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.